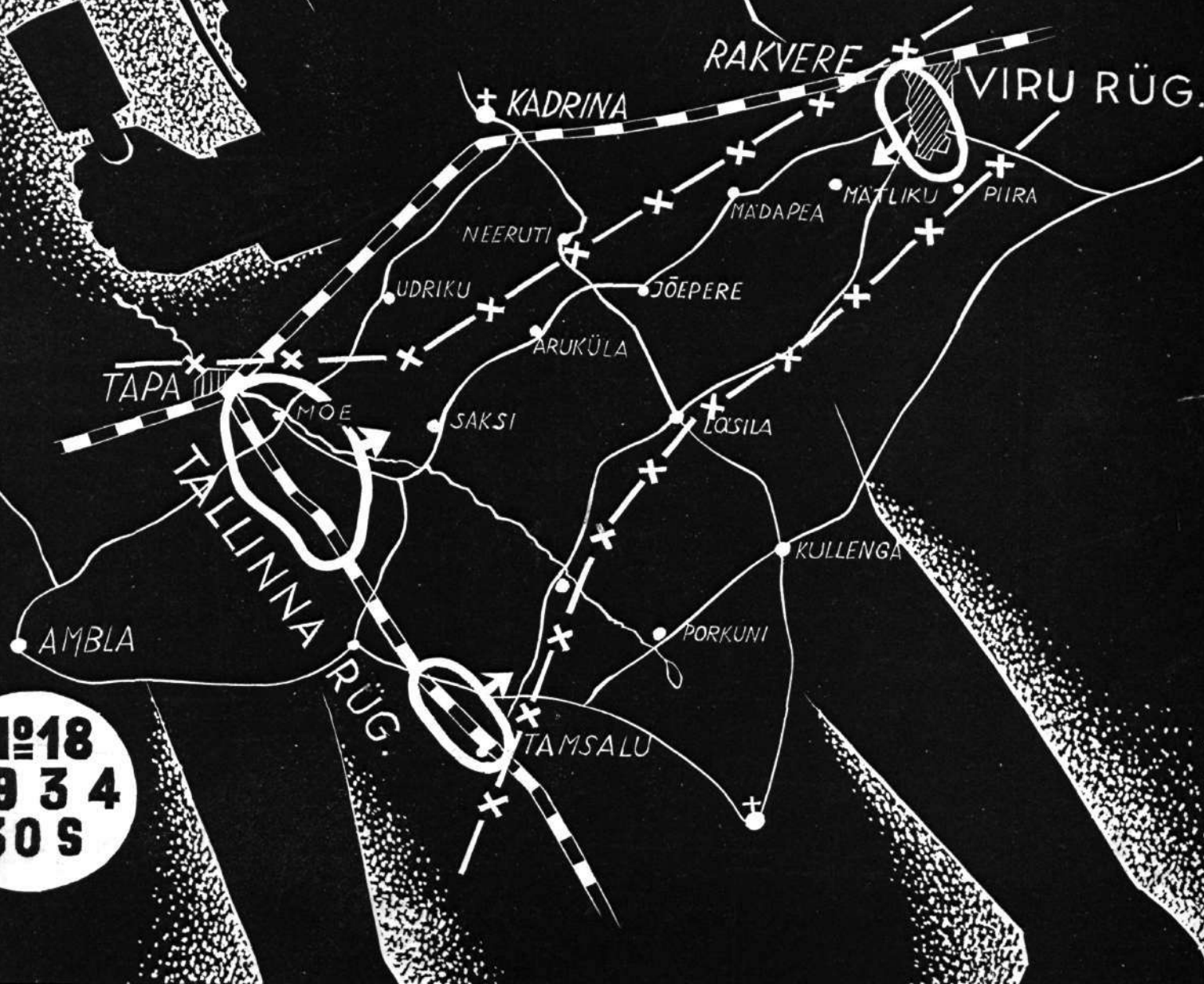

Flakitse Flakitu

N^o18
1934
30 S

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol. ltn. A. Balder
telefon 451-94.

Tegev toimetaja kapten A. Treufeldt,
telefon ametis 451-89,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.
Kaastrõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: ä üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.

Nr. 18

1934

SISUKORD:

O. K.: Neeruti sügismanöövriks.

— Eesti kiriku uus juht.

— Tall. maleva pealikute vahetus.

— F. Stockholm 50-aastane.

E. A.: Lendamine mootorita.

A. O.: Noorkotkad ja sidetuvid.

H. N.: Mis sünnib Kauge-Idas?

R. G.: Uuetüübilised K. M. P-d.

E. A.: Kangelasi õhust.

M. E.: Skansen.

T. Braks: Kui meie läksime sõtta...

Kaitseliitlased!

Ostke oma lugemislauale **kaitseliidu kirjastusel** ja **kolonel Jaan Maide**
toimetusel ilmunud

Ülevaade Eesti Vabadussõjast

1918—1920.

Saadaval malevate staapides ja suuremates raamatukauplustes üle riigi. Pealadu kaitseliidu peastaabis. Hind Kr. 3.50.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 18

Tallinnas, laupäeval, 29. septembril 1934

NEERUTI SÜGISMANÖÖVRIKS

1. Sissejuhatus.

Kaitseliidu taktikalise suurõppuse, Neeruti manöövri, päevad lähenevad. Jääb veel mõni päev aega kontrollida selleks tehtud ettevalmistustöid, viia sisse viimseid parandusi ja täiendusi. Iga manöövrist osavõtja pealiku ja malevlase püüdeks olgu oma kodus või alatise asukohas, oma ülesannete ja ametikoha kohustuste piires läbi mõelda veel kord kõik ülesanded ja kohustused, mis täita manöövris ja sellele ette valmistudes. Need ongi manöövri hea kordamineku paniks.

Kui kõik määratud pealikud ja malevlased ilmuvad manöövrises kaitseliidu vormiriietuses, varustuses ja üksused täies koosseisus, kindla korra ja pealiku teadliku juhtimise all, siis on ettevalmistustöödel tehtud kõik. Sellega on ühtlasi pandud alus manöövri parimaks kordaminekuks ja selle eesmärkide saavutamiseks.

Eelseisev kaitseliidu manööver on meie oludes laiaulatuseline taktikaline õppus. Sellest võtavad osa tuhanded kaitseliitu kuuluvad reservväelased, reavõitlejaina ja nooremate juhtidena. Selles rakendub naiskodukaitse kõigil oma aladel; siin leiavad tööd ka malelvate erialade pealikud.

Nii omavad kaitseliidu taktikalised suurõppused tähtsuse mitte ainult oma organisatsiooni, vaid meie riigikaitse seisukohast üldse.

Riigikaitse kõrgematele juhtidele pakub manööver võimalusi vaadelda ja hinnata meie reservväe parimat ja kõige tublimat osa, näha meie rahva vabatahtliku omakaitse tahet ja valmisolekut, tunda ka võimalikke puudusi, et leida võimalusi nende vältimiseks.

Manöövrist osavõtjate väeosade koondumises on suur ülesanne täita meie raudteel. Üksuste koondamine Põhja-Eesti raudteeliinide kaudu ja kahe sõja-aegses koosseisus oleva rügemendi 3—4 tunni vältusega pealelaadimine Rakvere jaamas pakub õpiseid ja

kogemusi raudtee juhtivale personaalile, kaitseväge vastava ala juhtidele kui ka manöövrist osavõtjaile.

Manööver oma kestuselt võimaldab arendada kõiki tähtsamaid taktikalisi tegevusi. Rügemendi maastabis esinevad: pealetungirännak, luure, kaitse organiseerimine, kallaletung, taandumine ja jälitamine.

Käesoleva kirjutuse eesmärgiks on eelseisva manöövri puhul veel kord tuletada meele ja lühidalt käsitleda nende lahingutegevuste läbiviimise tähtsamaid taktikalisi põhimõtteid, nii rügemendi kui ka vähemate üksuste tegevuse seisukohalt.

2. Lahingurännak.

Manöövriks loodud olukorra kohaselt algab poolte tegevus lahingurännakuga, kusjuures Tallinna rügemendi rännak on ühtlasi pealetungirännak.

Käsitelles lahingurännaku organiseerimist on selles tegevuste järjekorras kolm järku:

- rännaku ettevalmistamine;
- rännaku teostamine;
- peajõudude üleminek rännakult lahinguformatsioonidesse.

Rännaku ettevalmistus rändavate väeosade ülema seisukohast peab määrama:

- lahingurännaku eesmärgi;
- liikumisteed osadele;
- liikumise organisatsiooni ajas ja ruumis;
- ootepositsioonid.

Lahingurännaku eesmärgiks võib olla:

- kallaletung kaitsele või liikumisel olevale vastasele või osade koondamine kallaletungi lähterajoonidesse;
- kaitsepositsiooni enda alla võtmine.

Neeruti sügismanöövriks loodud olukorra kohaselt kujuneb Tallinna rügemendi rännaku eesmärgiks kallaletung kaitsele asuvale siniste rügemendile ja Viru rügemendi rännaku eesmärgiks on asumine kaitsepositsioonile.

Liikumisteedena on võimalik kasutada kõiki rügemendi ribas olevaid ja vastase poole viivaid teid. Rändavate osade varjumise võimaluste seisukohast õhuluure ja õhukallaletungi vastu on otstarbekohane kasutada kinnisel maastikul asuvaid ja õhust raskesti leitavaid teid. Teede valikul on määravaiks tegureiks siiski rän-

davate vägede liikumise üldsuund, teede seisukord ja läbipäästavad, tee pikkus, sildade seisukord ja maastik teede rajoonis.

Kõigi nende elementide hinnangu põhjal määratakse siis ka rännakuteed.

Vastavalt rännaku eesmärgile, olukorrale ja kasutatavatele teedele kujuneb rännaku organiseerimine. See kujuneb järgmiste tegevuste organiseerimise ja elementide kindlaksmääramise raamides:

- luure;
- rändavate vägede julgestamine;
- rännakukolonnid ja -grupid, nende liikumise teed;
- lähtepunktid;
- väljaastumise ajad;
- juhtimine ja side;
- punktid ja ajad liikumise reguleerimiseks.

Kaugeluure lahingurännakul moodustatakse kiiresti liikuvaist osadest. Selleks leiavad kasutamist ratsa-, rattur-, soomusväe ja motoüksused, kõvendatud r.-kuulipildujatega, jalaväe saaterelvadega ja kergete suurtükkidega. Pioneerid luureosades leiavad kasutamist teede kordaseadmiseks. Niisuguse tugevajoolise luursalga peaülesandeks on teatud rajooni enda alla võtmine ja käeshoidmine, kas aja võitmiseks või peajõudude tegevuse katteks.

Neeruti manöövril osavõtivate rügementide koosseisudes on luursalkade moodustamiseks küllaldased kiiresti liikuvad üksused olemas ja nende kasutamine ja tegevus võib anda esimesi määravaid tagajärgi peajõudude kavatsetava manöövri mõjutamiseks.

Kolonnide ja rännakugruppide julgestamisest väärib siin mainimist julgestamine vastase lennuvé vastu. Nagu selgus, aitavad lennuvé hädaohtu vähendada metsasel maastikul valitud teed, siin aitab ka väikeste rännakukolonnide ja -gruppide moodustamine, kelle ülesleidmine on lennuvéle raskem ja kes on painduvamad varjumises. Need on passiivsed abinõud. Aktiivseks lennuvé-vastaseks kaitseks on võimalik tegevusse panna õhukaitse r.-klp. rühmi, kergetid kuulipildujaid ja õhukaitse laskurigruppe.

Õhukaitse r.-klp. paigutatakse kolonni üksikult, et lennuki tulistamine oleks võimalik mitmest punktist. R.-klp. tuld täiendavad õhukaitseks määratud kergete kuulipildujad, laskurijaod või üksikud parimad laskurid, kes on alatiselt valmis, kas iseseisvalt või käskluse järgi, tulistama kolonni madalalt ründavaid lennukeid.

Rännakukolonnide moodustamisel lahingurännakul on määravaiks tegureiks väeosa operatiivse märk, kolonnide lahingulise kasutamise kava ja nende ülesanded. Neist sõltuvalt koostatakse omaette teedel ja suundades liikuvad kolonnid nii, et neil oleksid tarvilised jõud ja abinõud luure toimetamiseks, teede parandamiseks, sidemepidamiseks ja lahingu läbiviimiseks.

Rännakul olevate osade liikumist reguleeritakse ajas ja ruumis. Selleks määratakse:

- kolonni lähtepunkt ja väljaastumise kellaeg;
- vahepealsed punktid kolonni rännakuteel, mille kolonni algega peab mööduma määratud kellaajal;
- ootepositsioonid kolonnidele enne hargnemist lahinguformatsioonidesse.

Rännaku teostamisel peab valitsema täieline rännaku distsipliin. Selle hoidmises peavad olema eeskujuks ja vastutavad kõik juhid. Liikumine kindlas rännakurivis, ühtlase liikumiskiiruse hoidmine, määratud distantside hoidmine ja reeglipärane peatuste määramine on tähtsaimad nõuded rännakudistsipliini pidamiseks.

Lahingurännak lõpeb kolonnide peatumisega ootepositsioonil, et rännaku kestusel saadud luureandmete ja kujunenud olukorra põhjal võiks anda osadele täiendavaid käsked edaspidiseks tegevuseks. Eelseisva manöövri olukorra kohaselt hargneb Tallinna rügement rännakult kallaletungile ja Viru rügement kaitsele.

3. Kallaletung.

Tallinna rügemendi kallaletung kaitsele asunud Viru rügemendile areneb manöövri esimesel päeval pärast hargnemist. Märgime lühidalt need põhimõtted ja küsimused, mis võivad kerkida kallaletungi ettevalmistusel ja läbiviimisel.

Kõigepealt tegevuse lähim eesmärk. Selle määramisel peab pidama silmas pealetungi üldeesmärki.

Iga pealetungi sisuks on vastase käes oleva maaala vallutamine ja sel asuva vastase jõudude purustamine. Lahendust sellele peab otsima operatiivsest ja taktikalisest tegevusest. Esimeses järjekorras peab vaatlema operatiivseid võimalusi ja eesmarke ja neist leidma ühe, mis kõige enam näib kindlustavat ülesande täitmist. Pärast seda uurida ja otsida selle teostamiseks taktikalisi lahendusi ja võimalusi. Sellest kujunebki juhi manöövri idee. Vaadeldes nüüd juhi otsuse ja ta tegevuse idee väljenduse tähtsaimaid momente võib märkida:

- pea- ja abilöögi suund ja eesmärk;
- jõudude ja abinõude määramine pea- ja abilöögiks;
- kallaletungi lähtealuse ja osade paiknemine seal;
- pealetungiribad osadele;
- juhtimine ja side;
- märgid;
- varude ülesanded;
- kallaletungi algus;
- tiibade julgestamine;
- edu arendamine.

Manöövri olukorra järgi sünnib kallaletung vastasele, kes ei ole jõudnud veel oma positsiooni kindlustada, seepärast nõuab see esimeses järjekorras kallaletungijalt kõigi ettevalmistuste läbiviimisel kiirust. Selle saavutamiseks aitavad kaasa suuresti juhtide isiklikud luured, otsuste kiire võtmine ja korralduste andmine üksikkaskudena, kas suuliselt või kirjalikult. Antud korraldused fikseeritakse hiljem.

Suurtükiväetule ettevalmistus algab jalaväe kallaletungiga. Ei ole vajadust teha pikemaajalist suurtükiväetule ettevalmistust. Suurtükivägi peab tegutsema tihedas kontaktis jalaväe osadega, andes toetustuld nende märkide pihta, mis takistavad jalaväe edasipääsu. Ka võitlus vastase suurtükiväega ja takistustulede andmine kuulub siin suurtükiväe tuleülesandesse. Peab märkima, et kallaletungil võib suurtükivägi tulistada vastast ainult frontaalselt.

Kui rügemendi ülema käsutusse antakse teatud arv luure- või sidelende, siis nende kasutamiseks koostatud kava sisaldab:

- millal ja missuguse eesmärgiga õhuluure korraldada;
- missuguseks ülesandeks ja millal kasutada sidelende;
- õhuluureandmete vastuvõtmise viis, aeg ja koht.

Tagala raskeimaks ülesandeks kallaletungil on varustamine laskemoonaga. On otstarbekohane, et kompaniide laskemoonavankrid liiguvad oma kompaniide järel ja rügemendi L. P. nihutatakse võimalikult lähemale rindele, tarbekorral jaotades seda pataljoni pealetungi suundadele.

Üksustele toidu väljaandmine sünnib pimeduse saabudes, toimetades välikööke kompaniide ja rühmade asukohtade lähedusse, kust toit meestele positsioonile kätte viiakse. Kompaniide majandusvoor pataljoni piirides võib olla koondatud ühte kohta, kus toitu valmistatakse ja üksustele välja antakse pataljoni ülema poolt määratud kohtadel ja ajal.

Sanitaar- ja evakuatsiooniküsimusi käesolevas kirjutuses ei ole puudutatud, sest sel alal tegutsevate tagala organide tegevus ei tule manöövris täies ulatuses rakendamisele.

4. Kaitse.

Manöövri läbiviimise kava järgi kujuneb Viru rügemendi tegevus kaitsevahingute pidamiseks. Sel puhul on kasulik peatuda lühidalt kaitse organiseerimise ja kaitsevahingu läbiviimise tähtsaimate põhimõtete ja küsimuste juures.

Olukorra hinnangust selgub, et rügement peab kaitsele asumiseks sooritama 12—14-km lahingurännaku ja kaitse organiseerima läheneva vastase maa-pealsete osade tegevusmõju piirkonnas. Kaitsele asumise kateks ja aja võitmiseks selles olukorras on vajaline:

- välja valida eelpositsioonid, kus tõkestada ja viivitada vastase lähenemist kaitsepositsioonile;
- määrata jõud nende enda alla võtmiseks;
- määrata aeg nende enda käes hoidmiseks.

Eelpositsioonideks valitakse soodsalt kaitstavad rajoonid, mida vastase osad lähenemisel peavad läbima, ja vähemalt nii kaugel vastupanupositsioonist, et eelpositsiooni eel lahingusse astunud vastase kergesuurtükivägi ei ulatuks samal positsioonil laskma organiseeritavale vastupanupositsioonile. Eelpositsioonid võetakse alla kergete osadega (ratturid, ratsanikud, motoosad, s.-autod) toetatud r.-kuulipildujatega ja suurtükidega. Nad toimetavad ühtlasi luuret ja loovad esimese kontakti vastase osadega. Eelpositsioonil ühes kaitserajoonis olevad osad allutatakse ühele juhile, kelle üldjuhatusel sünnib nende rännak, luure toimetamine, kaitse organiseerimine eelpositsioonil ja sealt taandumise läbiviimine.

Eelpositsioonile määratud osad ja nende juhid alluvad vahetult, kuni nende tagasitõmbumiseni vastupanupositsioonile, väeosa ülemale. Neile antud käsutule ühtlasi määrata nende taandumise teed ja suunad ja osade koondusrajoonid vastupanupositsiooni sügavuses.

Peajõud hargnevad rännakukolonnidest eelpositsioonidel asuvate osade kattel kaitse organiseerimisele. Enne seda aga teeb rügemendi ülem pataljoni ülematega ühest või kahest punktist positsioonilureti. Selle juures tehtud olukorra hinnangul annab ühtlasi rügel esialgsed korraldused kaitsele asumiseks, mis määravad:

- kaitse eesmärgi;
- kaitse organiseerimise ja läbiviimise idee;
- jõudude jaotuse ja ülesanded neile;
- vastupanupositsiooni eelserva;
- vastupanupositsiooni tagaserva;
- löigud pataljoniüle;
- julgestuspositsiooni üldjoone;
- positsiooni organiseerimistööd;
- lahinguvalmisoleku aja.

Arvestades aega, mis on kasutada sinisel poolel rännaku sooritamiseks ja kaitse organiseerimiseks, võib öelda, et rügemendi ülesande täitmine nõuab kõigilt pealikuilt ja malevlasilt energilist, plaanikindlat, hoogsat tegevust.

Kaitsepositsiooni valikul, rügemendi seisukohast ülesande piirides, kõigepealt vaatlema operatiivseid tingimusi. Neid määravad:

- teed, mis toovad vastase poolt kaitsja rindele;
- vastase vaatluspunktide asukohad rinde ees;
- vastase jalaväe ja mehhaniseeritud osade varjatud koondusrajoonid kallaletungi lähtealusel ja mehhaniseeritud osade võimalikud tegevuse rajoonid;
- edu arendamise võimalused;
- kaitse organiseerimise tingimused positsiooni üksikutes rajoonides.

Nende elementide hinnang on aluseks rügüli kaitseidee kujunemisele, mis peab väljendama, kus asub kaitse raskuspunkt.

Viru rügemendi vastupanupositsioon taktikaliselt nõuab nooremalt pealikuilt üksikasjalist ja hoolsat positsioonilureti kompaniide ja rühmade löikudes, et

künklikul ja voldilisel maastikul organiseerida jalaväe relvade pidevat tulesüsteemi, nii vastupanupositsiooni eelserva ette kui ka tulistamiseks positsiooni sügavusest.

Arvestades manöövri poolte jõudude vahetõrget ja siniste kaitsepositsiooni iseloomu kergib küsimus Viru rügemendi kaitsevahingu läbiviimisest. Siit ei pea järeldama, et kaitsja loobub ülekaalukate jõudude vastu a priori visast vastupanust. Ümberpöörduvalt, ka selles olukorras, milles teostub Viru rügemendi kaitsetegevus, peab nägema ette ja organiseerima kõiki neid tegevusi, mis on tarvilised aktiivseks kaitseks. Lahingukaigu mõjutamiseks ja kaitse aktiivsuse saavutamiseks peavad olema nii rügemendi ülemal kui ka pataljoni löikude ülemal varud. Nad paiknevad rajoonides, kust teostavad vastulööke või kus peavad sulgema vastase edasitungi. Vastulöögi edu eeltingimuseks on tegevuse kiirus, et mitte võimaldada vastasel end vallutatud maa-alal korraldada vastupanuks.

Selle saavutamiseks peavad varuosade ülemad:

- alaliselt informeeruma olukorrast kaitseleõigu rindel;
- valmistama ette vastulööke võimalikes suundades kallaletungide läbiviimise.

Vastulööke organiseerimisel peab üldiselt siiski pidama silmas, et neist kujuneksid jõulised vastukallaletungid, läbi viidud võimalikult tiivalöökidena kaitsepositsiooni sisemusse tunginud vastase osadele. Juhitide püüdeks olgu pärast õnnestunud vastulööki viivitamata oma jõudude korraldamisega luua uusi varusid. Suurtükiväe tegevuse vaatlemisel kergivad üles järgmised küsimused:

- rügüli käsutuses oleva suurtükiväe juhtimise organisatsioon;
- jõudude jaotus;
- ülesanded;
- positsioonid;
- vaatlus ja side;
- laškemoonaga varustamine.

Suurtükiväe tegevuse kohta, nende küsimuste ulatuses, teeb ettepaneku rügüle rügemendi suurtükiväe ülem.

Rügüli käsutusse antud lende kasutatakse peamiselt luureks. Luurelennukeilt saadud teated näitavad kaitsjale vastase peajõudude liikumise teid, suundi ja asukohti. Neid andmeid vajaks kaitsja:

- enne peajõudude rännakule väljaastumist;
- enne rännakukolonnide hargnemist.

Rügemendi sideorganisatsiooni alused määrab rügüle kaitsekäsu sideparagraaf ja kõrgema instantsi sidekäsk ja korraldused. Neil alustel koostab rügemendi sideülem sidevahendite ja -abinõude kasutamise kava. Siin peab märkima, et rügemendi piirides kasutatakse kaht teineteisest lahutatud telefonivõrku. Pataljoni piirides on kasutusel foonilised telefoniaparaadid. Nende abil on patül telefonühenduses kompülidega ja naaberpatüliliga. Ühenduse pidamiseks rügüliga aga kasutab patül induktor-telefoni võrku. Telefonivõrgu loomisel kaitsele on üldiseks nõudeks, et kõik ühendused oleksid kahejuhtmelised.

Peale telefoni võimaldab Viru rügemendi kaitsepositsiooni maastik kasutada sidevahendina signaallippe ja -lampe. Maastiku voldid võimaldavad ka jalavirgatsite varjatud liikumist.

Tagala organiseerimine on kaitsele kergem kui pealetungil. Ükski juht ei tohi aga unustada oma tagala asutuste tegevust kokku kõlastada operatiivse tegevusega.

5. Taandumine.

Neeruti manöövri tegevus sisaldab Viru rügemendi kaitsevahingu katkestamise ja tagasitõmbumise uuele kaitsepositsioonile. Seda tegevust võib nimetada rügemendi taandumismanöövriks, ta võetakse ette operatiivseil kaalutusil.

Tagasitõmbumise organiseerimine vajab järgmiste küsimuste lahendamist:

- uus kaitsepositsioon ja selle organiseerimine;
- varude loomine ja taandumise katmine;
- kattepositsiooni määramine;
- peajõudude taandumise organiseerimine;
- purustustööd;
- vastasega kontakti alalhoidmine.

Uus kaitsepositsioon valitakse nii kaugel tagapool, et vastane tema tabamiseks:

- on sunnitud vahetama oma suurtükiväe tulepositsioone;
- toimetama uue positsiooni luuret;
- muutma oma pealetungi formatsiooni.

Taandumise ja vastasest lahtikiskumise katmiseks on tarvilised teatud vabad jõud katteosadeks. Nende moodustamine võib sündida: varudest, üksikute osade esijärgust väljakiskumise kui ka tagala asutuste meeskondade ärakasutamise teel. Katteosade ülesandeks on vastase edasitungi ajutine tõkestamine tähtsamates rajoonides ja suundades. Oma ülesande täitmiseks katteosad asuvad kattepositsioonidele. Selle valikul on eriti tähtis pidada silmas looduslikke tõkkeid vastase kiiresti edasiliikuvate osade tõkestamiseks.

Peajõudude taandumine organiseeritakse järgmistel põhimõtetel:

- kõigepealt toimetatakse uuele positsioonile tagala asutused;
- väeliikidest taanduvad esimeses järjekorras suurtükiväe osad, kes ei ole määratud katteosade koosseisu;
- jalaväe peajõud algavad vastasest lahtikiskumist ja tagasivalgumist laial rindel ja koonduvad rännakukolonnidesse kattepositsioonide taga;
- jalaväe üksustele määratakse selleks vastavad koondumiskohad ja teed edaspidiseks liikumiseks;
- osade lahtikiskumine rindelt algab normaalselt pimeduse tulekul;
- osade kohalpüsimise markeerimiseks jäetakse kohtadele kontaktiosad;
- peajõudude edaspidist taandumist ja kaitse organiseerimist uuel positsioonil katavad järeleväed, kes moodustatakse kattepositsioonile määratud osadest.

Jättes kõrvale manöövri olukorras purustustööde küsimuse võiks veel mõne sõna ütelda kontaktiosade kohta. Nendeks on üksikud laskur- või kk-jaod, kompaniist normaalselt 2 jagu, siis üksikud r.-kuulipildujad ja üksikud suurtükid. Nad jäävad harilikult kohale koidikuni. Kontaktiosade tagasitõmbumise aja määrab kindlaks rügemendi ülem. Tagasitõmbunud kontaktiosad jäävad kas katteosade juhtide käsutusse või nad lahkuvad ja ühinevad uuel positsioonil oma üksustega.

Katteosadest moodustatud järelevägi aeglustab vastase edasitungi ja hoiab temaga alal kontakti. Tema taandumine sünnib hüpetena ühelt maastiku joonelt teisele. Tema tegevus lõpeb uue vastupanupositsiooni eelserva läbimisega kindlaksmääratud rajoonides ja osade koondumisega.

6. Jälitamine.

Tingituna sinise poole taandumisest kujuneb Tallinna rügemendi 7. oktoobri tegevuses jälitamine. Vastase jälitamiseks määratakse harilikult kiiresti liikuvad osad: rattur-, ratsa-, mehhaniseeritud ja motoosad, r.-kuulipilduja saatêrühmad ja autodol veetavad suurtükid. Need osad hoiavad vastasega alal kontakti ega anna talle aega end korraldada vastupanuks.

Peajõud koonduvad kolonnidesse ja algavad edasiliikumist pealetungirännaku korras.

7. Rügemendi staabiülema ja pataljoni adjutandi tegevusest.

Staabiülem ja adjutant on juhi abid operatiivjuhtimises. Nad lahendavad küsimusi:

- operatsiooni ettevalmistusel;
- operatsiooni läbiviimisel;
- selle tulemuste kasutamisel.

Operatsiooni ettevalmistusel on stabüli (resp. adjutandi) ülesandeks:

- koguda andmeid olukorrast;
- neid süstematiseerida;
- teha neist järeldusi;
- koostada olukorra kaart;
- koostada lahingu koosseisu skeem;
- teha ettepanekuid juhile tegevuse kohta.

Operatsiooni läbiviimiseks stabül (resp. adjutant):

- koostab operatiivkäsud ja korraldused;
- korraldab sideme ja vaatluse;
- korraldab väeosade liikumist;
- korraldab kortereisse paiknemist;
- koostab teadaanded kõrgemale instantsile.

Operatsiooni tulemuste seisukohalt:

- kogub õpiseid möödunud operatsioonidest;
- peab väeosa tegevuse päevaraamatut.

Rügemendi staabiülem juhhib vahetult väeosa luureteenistust ja sideosade tegevust.

8. Tagala juhtidest.

a) Rügemendi majanduspealiku ülesandeks on:

- vastavalt rügemendiülema otsusele ja olukorrale koostada üksuste toitlustamise kava;
- hoolitseda toiduainete kõrgemale instantsile eest;
- korraldada ja juhtida üksustele juhi poolt määratud ajal ja kohal toidu väljaandmist;
- koguda andmeid toidulolijate arvu kohta üksustes;
- juhtida üldse majandusvoori tegevust manöövri kestusel.

b) Rügemendi sanitaarpealiku ülesandeks on:

- rügemendi sanitaarpersonaali ja asutuste üldjuhtimine kokkukõlas operatiivtegevusega ja olukorraga;
- haigeile, haavatuile ja gaasitatuile kiire esimese abi andmise korraldamine;
- evakuatsioonikava koostamine ja selle täitmine;
- sidumismaterjaali ja arstimatega varustamise korraldamine;
- sanitaarse seisukorra igapäevase aruande kokkuseadmine;
- sanitaarse seisukorra järelevalve rügemendi asukoha rajoonis.

9. Lõppsõna.

Niipalju lühikesi meeletuletsi taktikalisest tegevusest ja tähtsaimate ametmeeste ülesandest eelseisvaks manöövrisk. Kuidas manöövrisk poolte tegevus areneb, missuguseid tagajärgi see annab, kuidas suudavad rivi- ja erialade pealikud oma ülesandeid täita, see kõik selgub manöövrisk eneses ja selle järele. Et saavutada juhtimises teo ja tahte ühtlust, selleks on tarvis teada taktikalisest tegevuses maksvaid põhimõtteid, tegevuse vorme ja viise. Selle juure jääb ka maksma iga juhi oma looming, mis määrab tee ja viisi nende parimaks realiseerimiseks, ja sead tahavad kõik manöövrisk osavõtjad näha ja tunda.

O. K.

EESTI KIRIKU UUS JUHT

*Professor dr. H. B. Rahamägi pühitseti Eesti piiskopiks.
Välisriikide kirikujuhid pühalikul talitusel*

Vasakul: Piiskop H. B. Rahamägi sammub valges rüüs pühitsemistalitusel Toomkirikusse. Tema järel käivad Tampere piiskop dr. A. Lehtonen ja Daani kirikuloolane Fabricius. Paremalt: Rootsi peapiiskop E. Eidem rongkäigu lõpus.

16. septembril pühitseti Toomkirikus oma ametisse piiskop H. B. Rahamägi. Pidulikust sündmusest võttis osa hulk välisriikide kirikujuhte, riigivanem K. Päts, kaitsevägede ülemjuhataja, välisriikide saadikuid ja teisi kõrgeid külalisi. Ametisse pühitsemist toimetas Rootsi peapiiskop Erling Eidem, kes selleks oli sõitnud kohale oma kodumaalt.

Rootsi peapiiskop dr. Erling Eidem saabus Tallinna 13. septembri õhtul aurik „Violal“. Sadamasse vastu võtma olid ilmunud piiskop H. B. Rahamägi abikaasaga, konsistoriumi abipresident dr. Masing, konsistoriumi liikmeid ja Tallinna eesti ning rootsi koguduste vaimulikke. Rootsi saatkonnast oli ilmunud saatkonnanoonik Bärenkreuz.

Piiskop Eidemi maale astudes tervitas teda lauluga rootsi koguduse koor. Piiskop pärast tervituse vahetamist vastuvõtjatega laulis kooriga kaasa. Laulu lõppedes tänas ta koori ja koorijuhti. Piiskopile ja ta abikaasale annetas proua Rahamägi punaseid roose.

Läti peapiiskop Th. Grünbergs saabus Tallinna laupäeva hommikul Riia kiirrongiga. Peapiiskopiga kaasas olid veel usuteaduse dekaan Maldonis ja õpetaja Berg. Läti kirikujuhti ja vaimulikke olid vastu võtnud piiskop Rahamägi, Läti saadik Liepinsh ja õpetajad Sommer, Kubu ja Tallmeister.

Piiskop H. B. Rahamäe ametisse pühitsemise talitus algas 16. septembri hommikul. Juba vara hommikul äratati piiskop kaitseliidu Kalevi malevkonna orkestri äratusmänguga. Piiskop tänas orkestrit ja orkestrijuhti J. Vaksi südamlikult.

Pärast seda sõitis piiskop Rahamägi Kaarli koguduse kalmistule, kus ta asetas pärja oma eelkäija — piiskop J. Kuke — hauale. Hauale pidas piiskop palve. Pärjapanemise juures viibisid ka piiskop J. Kuke lesk ja lapsed.

Piiskopi ametisseõnnistamine kujunes rahvale suureks pidupäevaks. Pärast hommikul peetud kirikupäeva aset leidnud vaimulike rongkäiku oli jälgima tulnud tuhandeid inimesi. Rongkäik algas Rütli tänavalt Rootsi koguduse kiriku eest ja suundus läbi Harju ja Koman-dandi tänava Toompeale. Rongkäigu ees sammusid vaimulikud piiskopi ametitunnustega: talaariga, mütsiga, vööga ja piibliga. Selle järele sammusid koguduste vaimulikud üle maa ja nende järel uus piiskop, rietatud valgesse rüüsse. Rongkäigu lõpul sammus peapiiskop E. Eidem oma värviküllaseis ametriideis, käes karjasekepp. Rongkäik suundus Toomkirikusse, kus leidis aset pühalik talitus.

Konsistoriumi abipresident dr. Masing luges ette kinnituskirja, milles on öeldud, et täna peetud erakor-

raline kirikupäev on valinud Eesti luteri usu kirikujuhiks ja eluaegseks piiskopiks professor dr. H. B. Rahamäe.

Rootsi peapiiskop Eidem algas oma pühitsemiskõnet rootsi keeles. Ta ütles:

„Armas vend! Evangeelse luteri usu kiriku kaudu oma armsal kodumaal oled võtnud vastu kutse piiskoplikku hoolt kanda Jumala koguduse eest sinu rahva keskel.

Kõrge ja püha on ülesanne, mis sulle usaldatud. Suur ja vastutusrikas on amet, millele sa kutsutud.“

Kõne lõppedes luges peapiiskop ette kinnituskirja ja assesteerijad vaimulikud ütlesid piiblisalme. Edasi piiskop Rahamägi tunnistas usku ja vastas jaatades peapiiskop Eidemi neljale küsimusele, mis kõlavad järgmiselt:

1. Kas sa oled valmis Kolmainu Jumala nimel Eesti ev. luteri usu kiriku piiskopi ametit enese peale võtma?

Kas sa tahad seda ametit igas asjas õieti ja tõsiselt pidada Jumalale auks ja hingedele õndsuseks?

2. Kas sa tahad jääda Jumala puhta sõna juure, iga vale- ja Kristuse vastase õpetuse eest ennast hoida ja selle eest truult hoolt kanda, et Jeesust Kristust Jumala sõna kohaselt saaks selgesti kuulutatud ja sakramendid õieti välja jagatud Tema seadmist mööda?

3. Kas sa tahad ühtlasi nii seada oma elu, et see oleks eeskujuks usklikele ja mitte kellelegi komistuseks?

4. Kas sa tahad selle järele valvata, et koguduses kõik sünniks korra ja sündsuse pärast, igale hukatusele vastu astuda ja kõike edendada, mis Kristuse riiki aitaks üles ehitada?

Nüüd deklareeris peapiiskop:

„Kõigeväeline Jumal andku sulle jõudu ja aidaku sind neid töotusi pidada! Ja selle meelevalla järele, mis mulle Jumala nimel on kätte usaldatud, annan mina

sinu kätte piiskopi ameti Eesti evangeeliumi luteri usu kirikus Jumala Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimel. Aamen.“

Piiskop langes põlvili. Koorilaulu helinate saatel anti talle kätte karjasekepp, piibel, kinnituskiri, pandi kaela kuldrist ja selga must piiskopimantel punase vööga. Järgnes palve ja õnnistamine. Kõik pühitsemistalitusest osavõtjad kirikujuhid ja vaimulikud panid käed õnnistades uuele piiskopile. Pühitsemistalitus oli läbi. Uut piiskoppi tervitas soojel sõnul praostite senior praost Thomson. Piiskop Rahamägi, nüüd juba piiskopi rüüs, õnnistas rahvast. Koorilt kõlas Enn Võrgu laul sõnadel: „Üks kindel linn ja varjupaik“. Ühislaul: „Kui oleks ilm täis kuradeid“, osutus küll vististi võimsaimaks lauluks, mida need vanad kirikumüürid kuulsid. See oli piduliku toimuingu vägev usuline lõppakord.

Ja rahva kirikust väljudes laulis ühendatud kirikukoor oreli ja orkestri saatel Enn Võrgu jõuküllast hümeni P. Karlsoni sõnadel: „Eesti rahvas, ela sa sini, musta, valgega, oma lippu kõrgel kannal, kaitse vaba verega. Issand, elu, kasvu anna, Kanna vilja, kodumaa!“

Rahvas väljus vanast templist. Sügispäike paistis suvise soojusega. Kõikjal võis näha rõõmsaid nägusid. Eesti kirik sai juhi, kogudused ülemhinge karjase, kes hakkab korraldama ja koguma usklike tööle Issanda viinamäel. Päev osutuski seda pidulikumaks, et kaks kogudust, kes olid seni eemal, tulid tagasi üldkiriku rüppe.

Üldse võeti dr. H. B. Rahamäe piiskopiks valimine vastu suure rahuldustundega koguduste hulgas.

Kaitseliit on seni kõik oma suuremad algatused ja ettevõtted alanud usuliste toimingutega ja palvega. Ja seda tahab ta teha edaspidigi uue kirikujuhi ajal, kes hingelt on tuline eestlane ja kaitseliidu tru poolehoidja. Usk on aidanud paljusidki üle suurimaist raskusist ja aitab meidki.

Pärja asetamine piiskop J. Kuke hauale. Keskel näha lesk, ja lapsed.

TALLINNA MALEVA PEALIKUTE VAHETUS

Kaitsevägede ülemjuhataja käskkirjaga nimetati senine kaitseleidiu Tallinna maleva pealik kolonel Friedrich Pinka Valga kaitseringkonna ülemaks. Tema asemele määrati senine kaitseleidiu Saaremaa maleva pealik major Rudolf Lints. Kolonel Pinka on juba maleva oma järeltulijale üle annud ning vastu võtnud ka Valga kaitseringkonna. Praegu viibib ta aga ajutiselt Tallinnas, kus ravib oma haiget jalga.

Kolonel F. Pinka on populaarseimaist kujudest meie kaitseleidiu peres. 1. aprillil 1925. aastal astus ta kaitseleidiu ridadesse Tallinna maleva pealiku kohale, kus ta teenis seni ajani. See mees on kaitseleidiu teinud ära suure töö ja see on kõikide poolt leidnud tunnustamist. Tallinna malev on tema loodud ja sellest on nüüd ligi 10 aasta jooksul võrsunud võimas kodukaitse üksus. Umbes pool aastat jäi puudu sellest, et kolonel F. Pinka koos Tallinna malevaga oleks võinud pühitada 10 aasta juubelit. Tema algatusel olidki juba käimas eeltööd maleva juubeli väärilikaks pühitsemiseks. Ajalugu on koostamisel, samuti koostas ta ka Scouts pataljoni ajalugu, missugust üksust ta juhtis vabadsõja ajal. Olgugi et kolonel F. Pinkal tuli üle minna uuele kohale, tagasi kaitsevähke, ei jää ta ometi võõraks kaitseleidiule, mis ta südame külge on kinni kasvunud. Ei taha seda ka maleva pere, et ta malevast jääks eemale, ja seepärast valis maleva juhatus ta oma auliikmeks.

Kolonel F. Pinka nimi pole tuntud mitte ainult kodumaal, vaid ka välismaal. Teda tuntakse Soomes, Poolas, Lätis ja Leedus. Tuleb lugeda osalt tema teeneks, et meil naaberriikide kaitseleitud organisatsioonidega on südamlilik ja soe vahekord. Tema oli see mees, kes esimesena viis maleva laskurid üle lahe Soome, kus korraldati laskevõistlused, mis kestavad seni ajani. Sõbraliku vahekorra on ta sõlminud ka Läti kaitseleidiuga.

Kui suured on aga kolonel F. Pinka teened Tallinna malevas, seda on raske ütelda ja loetella. Vaatame vaid maleva Mustamäe lasketiiru. Millist vaeva on ta näinud selle ehitamisega! Kuidas ta jooksis ministriumide vahet ning mangus raha, et tiiru ehitust viia edasi, et malevlased kord seal võiksid hakata laskmas käima. Alul tegi ta hoogsat kihutustööd malevlaste seas, kutsudes neid üles lasketiiru ehitama. Pühapäeviti korraldati siis talgud. Lõpuks viidi laskeraja ehitustööd üle hädaabitööde liiki ja siis edenes töö jõudsamini. Ja meie kõik peame konstateerima tõsiasi, et maleval on eeskujulik lasketiir, mis on üks suurimaist kogu Euroopas. Tiiru suhtes oli kolonel F. Pinkal veel mõningaid plaane. Veel käesoleval aastal laskis ta tiiru piirjoone ääre ehitada kaks mänguplatsi, et ma-

levlased seal endid laskespordi kõrval ka muu spordiga võiksid lõbustada. Tema tulevikuplaanide hulgas oli ka ujumisbasseini ehitamine tiiru kõrvale, kus malevlased suvel oma higist nõretavat keha oleksid võinud karastada. Loodetavasti viib selle kava nüüd läbi uus maleva pealik major R. Lints. See on hädavajaline.

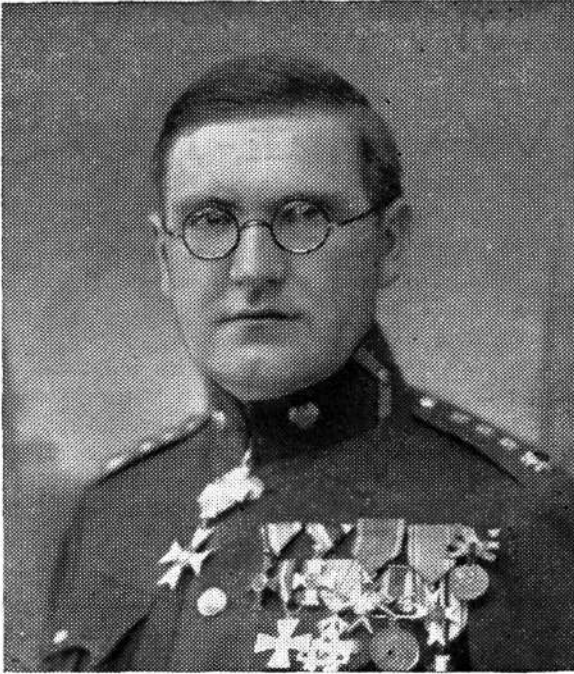
Eks tule kolonel F. Pinka teenete arvele kirjutada seegi, et Tallinna malev on saanud sellase eeskujuliku maja nagu me seda praegu näeme Kaarli tänaval. Ei ole mõtet kõiki ta teeneid siin hakata loetelema, kuna need on väga hästi teada nii kaitseleidiu juhtidel kui ka maleva perel.

Siiski väärrib allakriipsutamist see tõsiasi, et tema on etendanud juhtivat osa ka meie laskurleidiu ellukutumises. Algrakukesed, milledest hiljem võrsus välja Eesti laskurliit, olid tema poolt ellu kutsutud. Kui Helsingist pöördi tagasi pärast esimest laskevõistlust, kus meie kaotasime, siis aurik „Loodil“ otsustati maleva üksuste juures kutsuda ellu laskespordi-ringid, kelle hooleks jääks laskespordi edendamine. Nii tekisid laskuringid, kes töötasid hea eduga. Hiljem hakkas laskespordi-linge asutama kaitseväge ja nüüd on meil siis ka laskurliit, mille kaudu oleme ühenduses rahvusvahelise laskurite perega, kuuludes rahvusvahelisse laskurite uniooni.

Nüüd läheb siis kolonel F. Pinka juhtima kaitseväge ringkonda linna, mille maakonnast ta ise on pärit. Mõni aasta tagasi müüs ta Valgamaal oma talu ning asutas endale uue kodu pealinna lähedal Kiisal. Uus kodu jääb teenistuskohast küll natuke kaugemale, kuid eks ta vähemalt oma puhkeajal või rahulikult puhata ilusal Kiisa jõe kaldal männimetsa vilus ja kosutavas õhus.

Kaitseleidiu Tallinna maleva juhatus, üksuste pealikud ja naiskodukaitse otsustasid väärilikalt oma endise maleva pealiku saata ära. Selleks korraldati esmaspäeva õhtul „Estoonia“ valges saalis kolonel F. Pinkale lahkumisõhtu. Osavõtt õhtust oli väga elav ja valges saalis istus ligi kakssada malevlast ja kodukaitse liiget eesotsas kaitseleidiu peastaabi ülema kolonel J. Maidega, Tallinna maleva juhatusega ja uue pealiku major R. Lintsiga.

Kolonel F. Pinka ilmus lahkumisõhtule oma abikaasa saatel. Teda võttis vastu maleva juhatus ning orkester mängis kotkamarssi. Esimesena võttis sõna peastaabi ülem kolonel J. Maide, kes pikas ja südamlikus kõnes kriipsutas alla kolonel F. Pinka teeneid kaitseleidiu loomisel, eriti aga Tallinna maleva ellukutumisel. Kolonel J. Maide kõne võeti vastu elavate kiiduavaldustega. Kaua surusid kolonel J. Maide ja kolonel F. Pinka üksteise kätt.

Kolonel F. PINKA,
Tallinna maleva senine pealik;

Pärast seda võttis sõna kaitseliidu Tallinna maleva juhatuse nimel Tallinna maleva pealiku abi ja Toompea malevkonna pealik riigisekretär Karl Terras. Ta ütles järgmist:

Väga lugupeetud kauaaegne Kaitseliidu Tallinna maleva pealik härra kolonel Fr. Pinkal! 1. aprillil 1925. a. määrati Teid Tallinna maleva pealikuks — vastutusrikkale suurele tööle — organiseerima ja juhatama malevat õiges suunas. See töö, nende pikkade aastate jooksul, nõudis kannatust, oskust ja vilumust, kuid ka suurt armastust selle riiklikult nii tähtsa töö vastu. Tüvustatud tõsisest isamaa-armastusest hakkasite neist mõtteist Teile omapärase süüdlusega kinni ja viisite Tallinna maleva praeguse täiuseni. Selle sõbraliku ja seltsimeheliku koostöö ja juhatuse eest möödunud paljudel aastail ja nüüd, millal Te võite tagasi vaadata tagajärjerkale tegevusele, julgeme meie — Tallinna maleva juhatust ja kõik allüksused — Teid nimetada omaks ja soovida Teile Teile oma maises kodus, ilusa Kiisa jõe kaldal, rahulikku ja mureta puhkust puhkuse ajal.

Kõige kõrgemalt palume aga head tervist, endist värskust ja püsivust samuti väga mitmekesisele tööle ja hellitame lootust, et ligemas tulevikus jälle koos kodukaitse tööd jätkata võime.

Siis tegi pealik K. Terras teatavaks, et maleva juhatust on otsustanud valida kolonel F. Pinka oma au-

liikmeks. Ta luges seejärel ette auaadressi teksti ja andis üle kenas nahkköites auaadressi. Auaadressi tekst oli järgmine:

Üheksa ja pool aastat on Kaitseliidu Tallinna Malev võinud kasvada, areneda ja edukalt teotseda kolonel

FRIEDRICH PINKA

juhtimisel.

See on olnud töörohke ja õnnelik aeg.

Malev on muutunud tähtsaks teguriks riigikaitse ülesannete lahendamisel.

Maleva suurearvulises kaitseliitlaste peres valitseb üksteisest parim arusaamine, valitseb ka kindel distsipliin. Malev on tervik.

Malev tunneb oma kõrget ülesannet riigikaitstes, ta on selle ülesande täitmiseks hästi ettevalmistatud.

Malevale on loodud parimad võimalused teotsemiseks.

Tal on oma kodu, tal on eeskujulik lasketiir, tal on korralik relvastus ja varustus.

See kõik on kolonel Friedrich Pinka töö vilid. Selle kõige eest võlgneb malev tänu temale.

Neid suuri ja silmapaistvaid teeneid arvesse võttes otsustas Tallinna maleva juhatust valida kolonel Friedrich Pinka Tallinna maleva

a u l i i k m e k s.

Tallinnas, 24. septembril 1934. a.

Maleva üksuste nimel pidas kõne vanem üksuste pealik Jaan Klaar. Tema kõnest hoovas soojust ja sõprust. Oma kõnet lõpetades andis ta kolonel F. Pinkale üle ümbriku.

Järgnes veel rida kõnelejaid. Naiskodukaitse nimel tervitas pr. A. Jeets.

Omavaheline koosviibimine, mis lõppes jalakeerutusega, kestis kaugelt üle kesköö.

Kolonel F. Pinka ülemineku puhul tagasi kaitseväge pole ülearune silmade eest lasta mööda joosta ta teenistuskäiku. Sündinud on ta 20. oktoobril 1895. aastal. Sõjaväelise hariduse omandas ta Pavlovi sõjakoolis. Alalise väe ohvitseride kursused lõpetas 1922/1933. aastal. Pataljoni ülemate kursused lõpetas 1928. aastal.

Maaõjajas viibis ta eesliinil 1. dets. 1915. aastast kuni augustini 1917. a., seljataga 25. jaan. 1915. a. kuni 1. dets. 1915. a. ja augustist 1917. a. kuni 6. dets. 1917. a. Eesti rahvuslikku väkke astus 18. dets. 1917. aastal ja teenis seal 12. märtsini 1918. a. Eesti väes oli eesliinil 3. jaan. 1919. a. kuni 2. veebr. 1920. a. 28. juulil 1919. aastal sai Kiseli küla all haavata. Oli

vabadussõja ajal Scouts polgu ülemaks kuni 1921. aasta jaanuarikuuni. Kaitseliidu Tallinna maleva pealikuks nimetati 1. apr. 1925. a.

Autasuna on kolonel F. Pinka saanud 1. liigi 3. järgu ja 2. liigi 3. järgu vabadusristi, pealeselle omab ta tasuta maa, vabadussõja mälestusmärgi, Punase Risti 2. järgu 2. astme mälestusmärgi, kaitseliidu kotkaristi ja valgeristi. Läti aumärkidest on tal: Läti vabadussõja mälestusmärk, Läti vabariigi 10 a. juubelimärk ja Läti kaitseliidu teeneterist.

Poola aumärkidest: Polonia Restituta, Poola kütide liidu 1. kl. teenetemärk ja Poola raudtee kaardiväe mälestusmärk.

Soome aumärkidest: Valge Roosi 2. klassi rist ja Soome kaitseliidu „Ansiorist“.

Tallinna maleva uus pealik major Rudolf Lints on sündinud 22. märtsil 1891. aastal Läänemaal. Maa-ilmastõtta võeti ta 1915. aastal, kus teenis selle lõpuni. 1918. aasta detsembris astus Eesti väkke ning võttis osa vabadussõjast, kuuludes 5. Rakvere polgu koosseisu, kus ta teenis kompaniiülemana. Pärast vabadussõda jäi ta teenima 5. jalaväe polku, siis teenis allohvitseride koolis kompaniiülemana. 1927. aastal viidi üle teenistusse kaitseliitu ja määrati Saaremaa maleva pealikuks. 15. septembrist 1934. aastast on ta nüüd kaitseliidu Tallinna maleva pealik.

Major R. LINTS,
Tallinna maleva uus pealik

Õpetaja Friedrich Stokholm 50-aastane.

Õpetaja FRIEDRICH STOKHOLM

Tallinna Kaarli koguduse ja kaitseliidu Tallinna maleva õpetaja Friedrich Stokholm pühitseb 1. oktoobril s. a. oma 50-ndat sünnipäeva. Pealinna seltskond tahab seda päeva väärikalt pühitseda ja selleks korraldatakse ohvitseride keskkogu kasiinos pühapäeva õhtul suurem koosviibimine.

Õpetaja Friedrich Stokholm sündis 1. oktoobril 1884. aastal Tartus. Ta isa oli seal kaalukoja ametnikuks. Hariduse sai Fr. Stokholm Tartus algkoolis ja Treffneri gümnaasiumis 1891.—1896. a. ja 1896.—1897. a., Aleksandri gümnaasiumis 1897.—1905. a. Astus siis Tartu ülikooli usuteaduskonda, mille lõpetas 1911. aastal. Pidas prooviaastat Tarvastus ja 1911.—1914. aastani oli Tallinna Kaarli koguduse abiõpetajaks. Tallinnast siirdus ta Peterburi Eesti Jaani koguduse õpetajaks, kus oli 1914.—1918. a. 1919. aastast Tallinna Kaarli koguduse 2. pihtkonna õpetajaks ning ühtlasi Tallinna keskkoolide usuõpetajaks. Oli hiljem Eesti kaitseväge kirikuõpetajaks kaitseministeeriumi juures. Tallinna garnisoni kirikuõpetaja 1920.—1923. a., kaitseliidu Tallinna maleva õpetajaks 1929. aastast.

Üldkasuliku tegevuse eest saanud Eesti Punase Risti 2. järgu I astme mälestusmärgi, kaitseliidu kotkaristi 3. kl. ja valgeristi 3 kl.

Aupäeval lubatagu ka „Kaitse Kodu!“ ulatada oma lugupeetavale õpetajale-pealikule ja kaastöölisele parimad õnnitlused ja soovid paljudeks-paljudeks ilusateks tuleviku päevadeks.

Päevasündmuse piltides

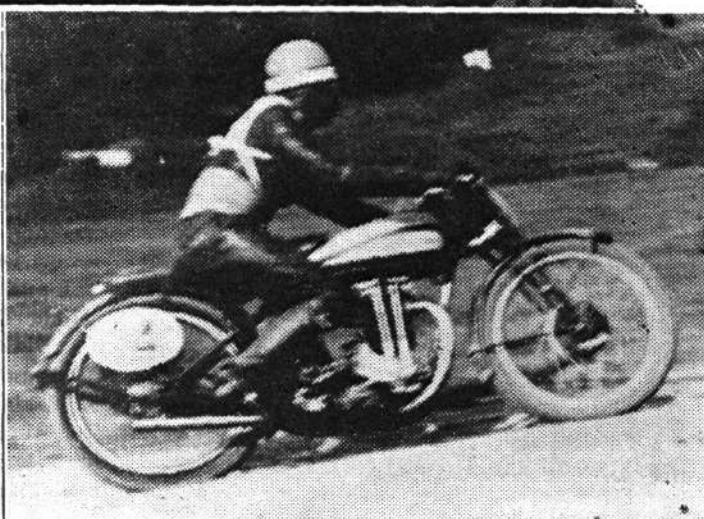

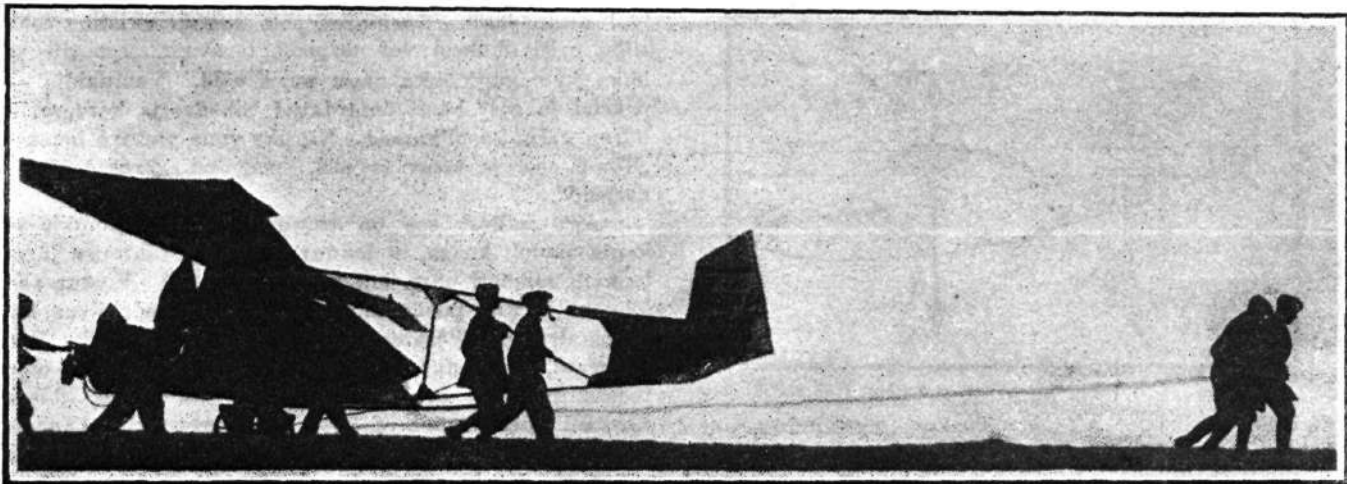
Ülal: vasakul langevarjuhüppaja N. Tuimann, kes sooritas hüppe lennupäeval.

Paremal: lennuk „Eha“ püüdnud pilootpalli.

Keskel: kunstihoone avamisaktus. Esireas: riigivanem K. PÄTS, kindral J. Laidoner abikaasaga, kuj. kunsti sihtkapitali esimees V. Päts ja haridusminister N. Kann.

All: vasakul riigivanem jälgib „Estonian T. T. d“. Paremal: T. T. üldvõtja O. Veldemann.

LENDAMINE MOOTORITA

PURILENNU SALADUS

Sajandite kestes on inimene täis igatsust vaadeldud lindude lendu. Eriti too vaevata ringlemine, pea-aegu tiibu liigutamata, äratas tas imetlust ja õhupurjetajais püüet seda jäljendada. Ent alles meie sajandil täitus see ime; väheste eelkooliks olnud katsete järele — jõukuluta lennata — saabus mootorlennu hiilgav areng. Sellele järgnes mootorita lend spordina, saavutustega, mis veel 20 aasta eest oleksid teinud auigale mootorlennukile, nagu lennuteekonna pikkus üle 265 kilomeetri*), kõrgus 1750 m*), ja lennukestus 15 tundi.

Et need tippsaavutused järgnesid alles mootorlennuasjanduse arengule, on seletatav sellega, et purilennuk vajab palju peenemat aerodünaamilist arengut kui esimesed mootorlennukid oma üleliia tugevate jõuallikatega — maailmasõjaaegsed „lendavad mootorid“ või „lendavad küüniuksed“, nagu neid tollal nimetati.

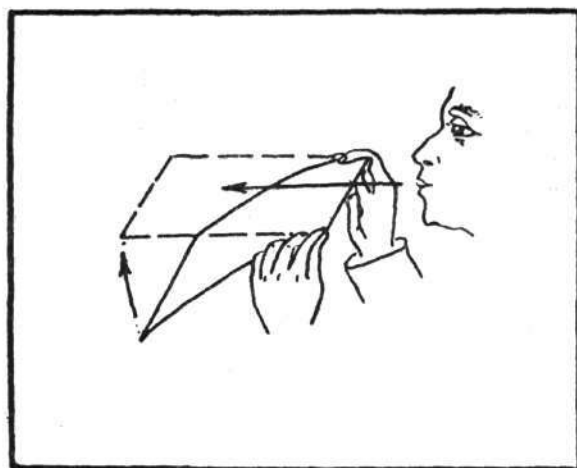
On teada, et purilennuk hangib lennuks vajalise võime tuulelt, samuti nagu purjekas rakendab tuule edasijavaks jõuks. Siiski on väike vahe: tuulevaikusel jääb purjekas oma kohale, kantud edasi veest, purilennuk aga, mis vajab õhku kahekordseks võimeks — kandmiseks ja edasiviimiseks, — ei saa ilma tuuleta jääda samale kõrgusele ja peab liuglema tagasi maa peale.

Kuidas on's võimalik, sellast tujukast selli, nagu tuul, väikese, kergemurduva „linnu“ heaks, kel pole maa peal ühtki kindlat tugipunkti, rakendada tundideks tööle? Kui me laseme näiteks õhku lendmao, siis takistab nõör, mida tuul enesega kaasa kisub, teda viimatimainitus. Mis takistab aga tuult purilennukit endaga kaasa kiskumast?

Kui tahame vastata sellele küsimusele, peame vähekeste tegelema kõrgema teadusega — aerodünaa-

mikaga. Lahke lugeja ärgu kortsutagu kulme oodates suuri valemeid, mis kubisevad arusaamatuist matemaatilistest märkidest. Väikese ettekujutusvõimega võime seda hoida ära.

Teeme väikese katse: võtame tükikese paberit (umbes 10×15 sm, s. t. postkaardi suuruse), hoiame seda suu ees ning puhume tugevasti pealtpoolt paberit. Mis sünnib nüüd? Paberileht tõstatub ning jääb pea-

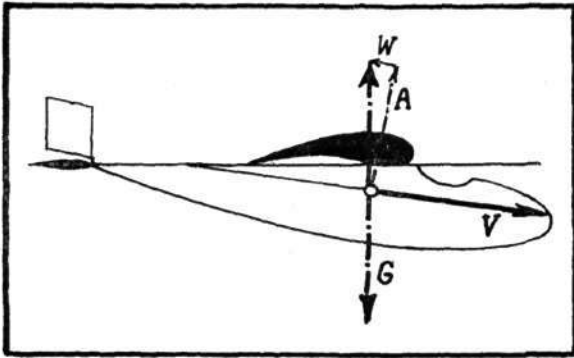
Joon. 1.

Kui puhuda pealtpoolt paberilehte, siis on liikuvale õhul imevõime: paberileht tõuseb ülespoole

aegu horisontaalseisangusse (vt. joon. 1). Vastupidi aga — kui me puhume paberilehte altpoolt, ei tõstatu vastu meie ootust viimane mitte, vaid ainult lipendab, lehvib. Esimesel juhtumil imeb hoovav õhk paberilehte ülespoole. See on tuntud seadus: mida suurem on voolukiirus mingis vedelikus, seda vähem on rõhk. Lennuki tiibade (kandepindade) juures on lugu sama-

*) Saksa purilenduri Groenhoff'i rekordid lennukil „Fafnir“.

Joon. 2.

Vaikses õhus liugleb lennuk liusku joon V mööda allapoole. Tiibadele mõjub püstsirgelt lennusuunale tõusmisjõud A, lennusuunas — vastupanujõud W. A ja W kokku peab olema nii suur kui raskus G, et kanda lennukit

sugune, ainult siin võtab puhumisvaeva endale Äolus (tuuljumal). Meie mure aga seisab selles, et tiibade profiili kujundada nii, et ülalpool oleks hoovus hästi suur, seevastu aga allpool väga väike. Seega on sobiva profiili valik tähtsaimaid eeltingimusi lennuki konstrueerimisel. Paljudele paistab see olevat imelik, et suuremalt jaolt lennuk „imetakse“ ülespoole; siiski — umbes ühe kolmandiku kannab aeglaselt hoovav õhk allpoolt, nagu on näidanud täpsed mõõtmised.

Äsjasest katsest nägime, kuidas vastava seadise juures tekib püstsirgelt puhuva tuule (resp. lennusuuna) poole mõjuv jõud — tõusmisjõud, mis kasutatakse lennuki juures seks, et kanda viimase raskust. Kahjuks aga ei lase tuul end nii kergesti ära kasutada. Ta nõuab selle eest „tasu“, mis väljendub vastupanujõus; teiste sõnadega — ta tahab lennukit endaga viia kaasa. Lendmao juures näitab seda selgesti liusk nõõri seisang, millega me lendmadu hoiame kinni. See vastupanu võib aga hea tiivaprofiili juures olla väike, umbes $\frac{1}{10}$, ja isegi vähem tuule kandejõust. Kui tõusmisjõud on näiteks kandepindade igal ruutmeetril 10 kg, siis on vastupanujõud hea purilennuki juures vaid 0,5—1 kg

igal ruutmeetril. Seejuures pole sugugi vajaline teha tiibu eriti õhukesi või eespoolt teravaid, sest tiib ei löika ju sugugi õhku nagu nuga võid. Vastupidi — paksud ja eest hästi ümardatud tiibade- ja kereprofiilid on palju kasulikumad. Ka üks vana värsike lausub: „Tõmp eest ja terav tagant, see on vana lenduri naljand“.

Aga millest see on tingitud, et purilennukit ei kanta tuulelt kaasa, et lendur võib oma tahtmise järgi lennata nihästi päri- kui ka vastu tuult? Vastus sellele on lihtne: purilennukil on suurem endakiirus kui normaaltuulel. Võtame kõigepealt täiesti rahuliku õhu. Mõistagi, et lendur ei saa siin tuult rakendada oma teenistusse, sest tuult pole olemas. Ja lennuk libiseb liuska liikumisjoones maa poole. Püstsirgelt allapoole mõjub lennuki raskus, püstsirgelt liikumisjoone poole — seega natuke ettepoole kaldunult — tõusmisjõud, lennusuunast tahapoole vastupanujõud. Tõusmisjõud ja vastupanujõud on just nii suured, et nad tõstavad üles raskuse, kui liuglemisjoone kald on nii suur nagu vastupanujõu vahekord on tõusmisjõu vastu, nii siis $\frac{1}{10} - \frac{1}{20}$. See liuglemisnurk on purilennuki kasuks olulisimaid suurusi; mida vähem ta on, seda kaugemale saab lennuk tuulevaikusel kõrgeimas punktis lennata. Teine olulisim suurus on vajumiskiirus, s. t. kõrgusekaotus ühes sekundis. Mida vähem on vajumiskiirus, seda kauem püsib lennuk tuulevaikusel õhus.

Otse põiki puhuv tuul muudab veidi asja. Lennuk kantakse nüüd lihtsalt tuulest kaasa tuulekiirusega, lendab seega vastu tuult selle vahenguga, millega on tuul oma- ja tuulekiiruse summaga; vajumiskiirus on niisama suur.

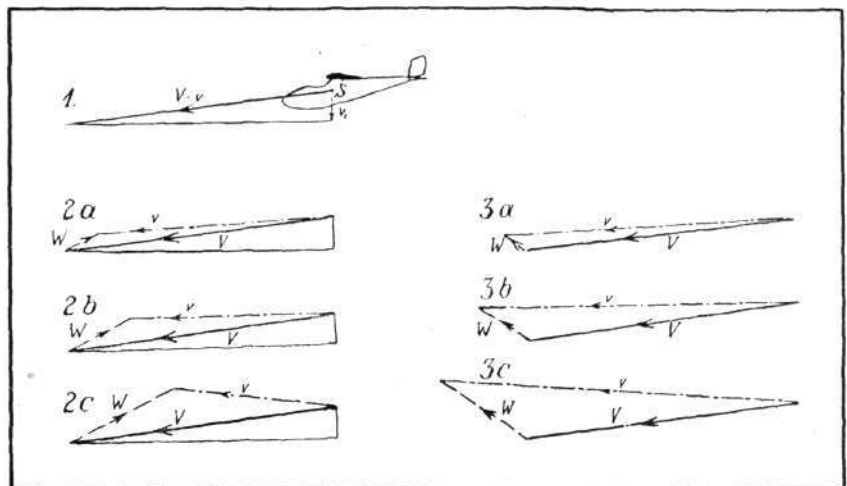
Puhub aga tuul liuska ülespoole, nagu mäeveergudel, siis tõstetakse lennuk ülespoole, kui ülespoole puhuv tuul on tugevam kui lennuki vajumiskiirus. Joon. 3. on näidatud iseloomustavad juhtumid.

Nii siis — purilennukust seisab selles, et leida võõndeid tugeva ülespoole puhuva tuulega. Nagu eespool mainitud, on sellased võõndid mäeveergude juures, aga ka päikesekiirgamise tagajärjel mererannikuil, enne äikest, allpool kumuluspilvi ja suurte linnade kohal. Viisid, kuidas lendur sellasesse võõndisse tõu-

1. näitab meile purilennuki liikumisjoont vaikses õhus. V-v on teekonna pikkus, mida mööda liigub lennuk ajaühiku (1 sekundi) kestes liusku allapoole. Vz on vajumiskiirus

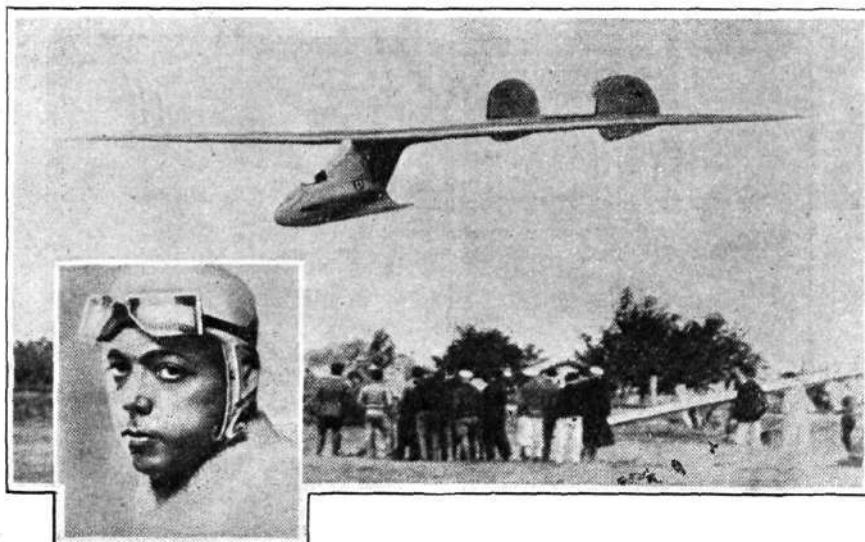
2a—2c. — Lend vastu alt ülespoole puhuvat tuult: lennuki endakiirusele (V) lisandub veel tuulekiirus (W). Selle alt ülespoole puhuva tuule tugevuse järgi on lendjoon (v) kas vähekesse allapoole kalduv (2a) või horisontaalne (2b) või ülespoole kalduv (2c). Vaatamata vastutuulele on lennukil veel tähelepanuvääriv horisontaalkiirus

3a—3c. — Needsamad olud nagu 2a—c, ent seljatagant puhuva tuule juures horisontaalkiirus on tunduvalt suurendatud

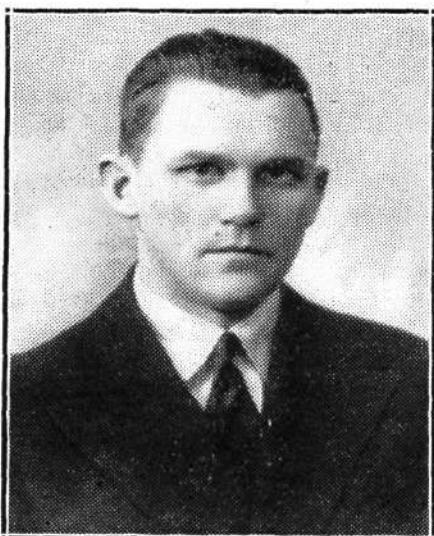

Joon. 3. Purilennuk vaikses ja liikuvõhus

Tuntud purilendur Robert Kronfeld lendab praegu dr. Kupperilt Junkersi lennukitehastes Dessaus ehitatud purilennukil „Austria“, mille kandepinna pikkus on 30 meetrit, seega suurim purilennuk maailmas. Esimestel proovilendudel (lennuk ehitati 4 a. eest) tuldi otsusele, et oma hiigeldimensioonide tõttu pole lennuk kõlvuline purilennuks. Nüüd aga on lendur Kronfeld lennuki n. ö. „sisse lennanud“. Lennuk on varustatud mõõteriistadega nagu mootorlennukki: kõrgusemõõtja, kompass, variomeeter jm. Kandepind, mis tarvilise tugevuse mõttes on üle löödud puuga, on kergemaks transportimiseks neljast osast lahti käiv. Tiibadeprofiil laseb end ümber seada, mis on täieline uudsus. Lendur, kes on varustatud langevarjuga, istub paadisarnases keros, mis on ehitatud sellaselt, et vähendab õhu vastupanujõudu. Paat on kõige laiemast kohast 55 sm lai ja kaitseks on tal kahekordne põhi. Välismaa ajakirjanduse andmeil kujundavat lennuk enesest täiuslikema purilennuki tüübi

Meie pildil: „Austria“ lendur Kronfeldiga õhus; vasemal — kuulus purilendur Robert Kronfeld, 160-km maailmarekordi püstitaja.

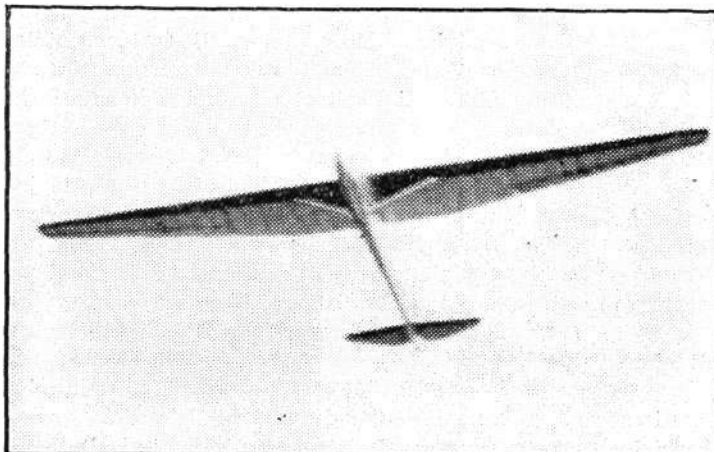
Eesti purilendur Voldemar Vunn, kes hiljuti püstitas uue maailmarekordi purilennus vee kohal

seb, on mitmekesised: lihtsaim on mäeveergudel kus ta võib õhku tõusta. Autolt lendmao kombel järele veetud või mootorlennuki taha kinnitatud, jõuab ta seal soovitud kõrgusele, kus puudub mägi „hüppelauana“. Mõistagi kuuluvad siia rikkalikud teadmed, üles otsida ning ära kasutada eespoolnimetatud tuulevööndit. „Käpard võib võita maalusel, siiski kuulub kunst purilennule“, ütleb üks Rhöni (purilennu sünnilinna) vemmälvärss.

Dr. Fred V. Lindner'i (Praha) järgi.

*

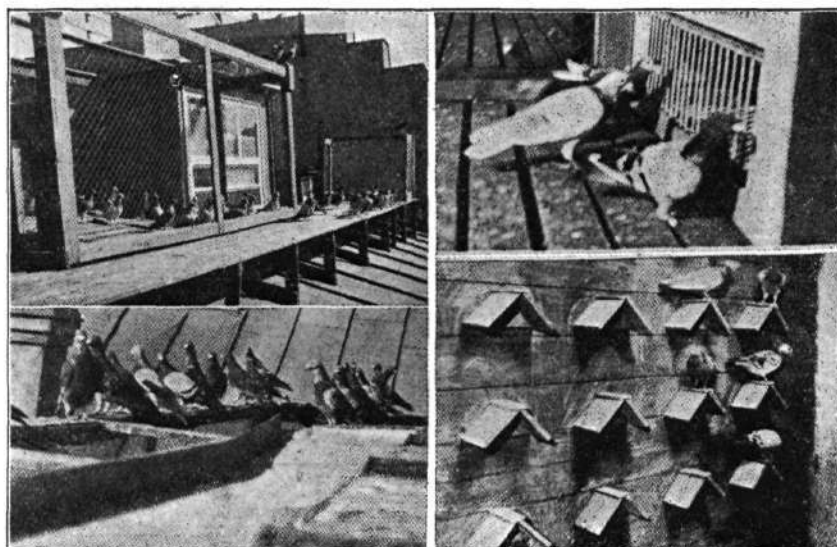
Ka meil, Eestis, hakkab purilend üha enam huvitava laiemaid hulki, ja pole vist enam kaugel aeg, millal purilend muutub meilgi rahvaspordiks nagu välismaal. Paljudes kohtades üle vabariigi on koondunud asjast huvitatud, kes tegelevad mootorita lennukite konstrueerimisega ja ehitamisega. Ka kaitseleit pole jäänud ses ürituses kõrvale. Nii üks esimesi pioneere sel alal on Harjumaa maleva Kuusalu malevkonna Kõnnu kompanii, kus 1. novembril 1933. a. asutati purilennukomando.

Eesti rekord-purilennuk „Sinilind“ ja selle ehitaja üliõpilane Hans Ruibel

NOORKOTKAD JA SIDETUVID

Pilte sidetuville
esiselt ja seest

Noortele väärtusliku ja huvipakkuva tegevusalana tõusis juba mõne aasta eest päevakorra tegelemine sidetuvi asjandusega. Mitme aasta kestes töötab Noorte Kotkaste peastaabi juures sidetuville, mille juure on rakendunud tegevusse noorkotkaste Tallinna maleva siderühm. Poiste hoolet ja tegevusel on tuville arenenud õige kogukaks ja kindlalt väljakujunenud ettevõtteks. Kuna töö on noortele huvi pakkuv ja jõukohane, on ta kujunenud poistele meelepäraseks tegevuseks vabal ajal.

Milles seisab siis töö tuvidega?

Järjekindlat, täpset ja korralikku tööd nõuab tuvide toitmine. Tuvide täie elujõu alalhoidmine ja haiguste vältimine nõuab hoolikat ja teadlikku toitmist. Toiduks tarvitatakse peaaegu kõiki tera- ja kaunvilja liike, peale selle veel mitmeid mineraalaineid. Tuvi toidukoostis on aastajaast, sulgimisest ja pesitsemisest. Toitu ei või anda tuvidele piiramatult, vaid täpselt kaalutult, ja seda mitmel põhjusel. Liig suure kvantumi andmine on kõigepealt kallid ja võimaldab tuvide rasvumise. Suure toiduhulga juures valib tuvi vaid maitsvaimaid palasid, jätab aga tihti tarvilise toidu puutumata. Kõigi pahede vältimiseks tuleb seega toimida üsna piinliku täpsusega ja hoolega, missugune harjumus noortele on üsna kasulik. Üldiselt osutub tuvi toit siiski üsna odavaks, umbes 1 sendi ümber päevas, ja seda kogu toidumaterjaali poest ostes. Toitlustamisega tegelemine annab poistele võimaluse õppida tundma teraviljade eraldamist, väärtust ja toidukoostist, millised teadmised linnanoortel kipuvad jääma tavaliselt õige puudulikeks.

Tuvide tõuparandusega ja uute tõugude arendamisega tegelemine annab vanemaile poistele võimaluse saada ülevaadet pärivusküsimusest ja sel alal maksimaalset teooriaist. Ka nõuab see ala teravat tähelepanu oskust tõulindude valikul.

Edasi on huvitavaks alaks tuvide väljaõpetamine-treenerimine.

Tuville teatavasti on omadus koduneda oma alatises söötmis- ja elukohas. Kodunemine toimub paari nädala jooksul. Selle aja möödudes on tuvi nii kindlasti kas-

vanud oma kodukoha külge, et ta alati sinna tagasi pöörab. Sel omadusel põhjenebki tuvipost. Tuvid viiakse eemale oma alatisest asukohast ja lastakse siis lahti, kust tuvi alati pöörab koju tagasi. Sääraselt tuvide lennutamist alatakse esialgu mõne kilomeetri kauguselt tuvilast, neid kaugusi järkjärgult ikka suurendades. Tuvi väljaõpet võib sellasel teel arendada kuni tuhande kilomeetrini.

Tuviga kirjade edasisaatmiseks kinnitatakse tuville jala külge alumiiniumist topsike, millesse paigutatakse õhukesele paberile kirjutatud kiri.

Ka on võimalik kinnitada tuvi rinnale mikrofoto-aparaati, milline teatavate ajavahemike möödudes valmistab ülesvõtte allolevast maastikust.

Tuvide õppelendudele viimiseks paigutatakse tuvid erilistesse transporteerimise korvidesse, vastavalt sellele, missugust liikumisvahendit kasutatakse.

Tuvi võib viia õppelennule kas jalgsi, jalgrattal, autol, rongil või mere ja jõgede ääres isegi paadil.

Peastaabi tuvilal on kavatsus katsetada lähemal ajal isegi tuvide lennutamist lennukilt.

Tuvide õppelendudel on sageli kutsumata vahelesegajaiks igasugused kullid. Tuvi suure lennukiiruse tõttu pole kullil nende tabamine kuigi hõlbus. Hädahohtlikum on asjaolu selle tõttu, et tuviparv paiskub kulli lähenedes laiali. Noortuville tavaliselt lennutatakse alul koos vanadega ja kulli vahelesegamise tõttu jäävad noortuvid sageli üksi, ei oska leida koduteed ja eksivad.

Sidetuvipidamisega tegelevatel noortel tuleb õppida tundma kõiki sidetuvi vaenlasi ja nende tõrjet. See oma kohast annab noortele suure praktika looduse tundmises ja vaatlemisuskuses.

Arvestades seniseid kogemusi võib täiesti usaldada noortele sidetuvide ala. Lähemal ajal on kavatsus anda üle noorkotkastele ka kõik kaitsevägele kuuluvad tuvid.

Seisab ees töö tuvilate võrgu asutamiseks kogu riigis ja noorte rakendamiseks sellele tööle. Arvestades noorte suurt huvi asja vastu võib peatselt loota suurt levikut sidetuvide pidamises noorte hoolet.

Mandžukuo ratsavägi väikestel mongoolia hobustel

Segased ja katkendilised teated, mis vahete-vahel Kauge-Idast tungivad välismaailma, kinnitavad, et seal on midagi tõsist ettevalmistusel. Ida-Hiina raudtee, mille ümber venelased ja jaapanlased kaubelnud, oli vaid näiliseks tüliobjektiks — tõeline põhjus peitub hoopis mujal. Sellest allpool.

Aasia poliitiline ilme. N. Vene ja Jaapani va-sallriigi Mandžukuo vahelistel nõupidamistel Ida-Hiina raudtee asjas pole saavutatud seni soovitud tulemusi. Otsekohele öeldud — kokkuleppe saavutamine pole olnudki nende nõupidamiste eesmärk. Kauplemine raudteega on olnud vaid suitsukate, mille varjul on püütud võita aega sõjalisteks ettevalmistusteks Kauge-Idas ning julgeoleku kindlustamiseks läänes. Viimase ees-märgiga ongi N. Vene asunud mittekallaletungilepingute sõlmimisele oma Euroopa naabritega. Samasugune mõte peitub ka Ameerika ja N. Vene lähenemises, sest viimasele pole see aktsioon ainult majanduslikult, vaid ka sõjapoliitiliselt eriti tähtis. On ju üsna tõe-näoline, et sõja korral Jaapaniga asuks Ameerika Venemaad aitama relvade ja varustuse näol.

Enamlaste diplomaatide laialdased võidud ei anna aga rahu Jaapanile. Kartes poliitilist isoleerumist on Jaapan asunud otsima endale kõikjal sõpru — ühes arvatud ka Hiina ja Ameerika ühendriigid. Iga hinna eest püütakse esimesega seada jalule sõbralikke suhteid, teisega aga sõlmida mittekallaletungilepingut.

Poliitika kriitilisust Aasias tõstab omakord veel N. Vene ja Inglismaa pingutatud vahekord Hiina Turkestanis, kus enamlased on saavutanud vähehaaval ülevõimu ning ähvardavad tulla Inglismaale India piirinaabriks. Jaapani ja Inglismaa vahel on alatine kaubasõda Aasia ja osalt teistegi maade turgude pärast. Inglasile muutub Jaapani kaupade võistlus pikapeale juba tülikaks, seepärast näeksid nad meeleldi, et Kauge-Idas sünniks midagi, mis halvaks Jaapani tööstust — vähemalt ajutisekski — ning annaks neile võimaluse jõuda jaapanlasist ette. Ka Ameerika ühendriigid ei

vaata sugugi hea meelega pealt Jaapani võimu kasva-mist Vaiksel ookeanil — mitte üksi majandusliku võist-luse, vaid ka puhtpoliitilise hegemoonia pärast. Poliiti-line pinge Aasias kasvab iga päevaga.

N. Vene — Jaapani konflikti põhjus. Ida-Hiina raudtee on Mandžukuo ja N. Vene konflikti näiliseks põhjuseks. Kumbki riik omab poole raudteest. Kuid jaapanlased-mandžukuolased püüavad igasuguste võte-tega provotseerida seal tülisid, ise aga vaga näoga vä-lismaailmale kinnitades, et Vene ametnikud ei suuda raudtee eest vajaliselt hoolitseda. Tülid ei piirdu üksi raudtee rajooniga — nad ulatuvad sisemaalegi. Nii on muutunud sõjaväeosade ja lennukite üle piiri rün-nakud peaaegu igapäevasteks nähtusteks.

Jaapanlased norivad tüli sõja väljakutsumise ees-märgiga. Sõja sihiks oleks eeskätt tõrjuda Venemaa Vaikse ookeani rannikult eemale, kaugele lääne, et jääda ise Aasia mandrile püsima, sest saared muutu-vad järjest kasvavale rahvahulgale kitsaks. Ületab ju tänapäeval Jaapanis sündivus surevuse ühe miljoni inimese võrra aastas ja nende on raske leida „õitsvate kirsside saartel“ tööd ning ülalpidamist; Euroopa ja Ameerika maadesse ning asumaadesse aga on jaapan-laste sisserändamine keeldud. Teiseks on Ida-Aasia manner — eriti Korea ja Mandžuuria — jaapanlasile tähtis oma maapöue- ja loodusvarade poolest. Hoolsa töö varal võib see maa anda majanduslikult suuri kasu-sid, olles ühtlasi Jaapani vabrikutoodetele heaks turuks.

Ettevalmistused sõjaks. Jaapanlasil on praegu Mandžukuos sõjaväge umbes 100.000—130.000 meest, moodustades 5 diviisi ja 2 ratsabrigaadi. Lennukeid on umbes 200—250. See on ligikaudu 1/3 kogu Jaa-

pani rahuaegsest armeest. Sellele lisandub veel Mandžuko oma armee — ligi 100.000 meest.

Pealeselle on Mandžukool Sungari jõel 10 suur-tükipaati ja 25 vähemat laeva. Ehitusel on praegu 30 mitmesugust laeva. Asutamisel on mandžukoolaste oma lennuvägi, milleks saadakse Jaapanist 120 masinat. Vägede reservi moodustavad Mandžukuos jaapanlasist väljarändajad, kes omavad siin suuri soodustusi ning eesõigusi. Nii võib Jaapan sõja süttides tõsta oma armee juba esimestel päevadel 250.000—300.000 meheni. Väeosi kõvendatakse veel mehhaniseeritud üksustega, mis tõstab nende löögivõimet tunduvalt.

Tuleks veel mainida, et Jaapani rahuaegset armeed on otsustatud suurendada 4 diviisi võrra ja et merejõude tahetakse uue mereväe ülesehitamise plaani kohaselt tõsta Ameerika Ühendriikide merejõudude tasemele.

Ei saa ka vaikides mööduda Jaapani armee moraal-sest väärtusest, mis on harukordselt kõrge. Tung sõja-väkke on äärmiselt suur, sest sõjateenistust peetakse auasjaks. Vastav on ka Jaapani sõjaväe vaim. Eriti kujukalt ilmneb see järgmisest juhtumist. Kui mõni aeg tagasi taheti katsetada Jaapani sõjaväes äsja leiutatud uut relva, moodsat torpeedot, mille juhiv vaen-lase laeva juure inimene, kes sealjuures aga ise kindlasti hukub, siis registreeris end sellekohasel üles-kutsel nõutud 600 mehe asemel lühikese ajaga 6000 meest, kes kõik olid valmis hõiskama: *Ave mikado, morituri te salutant!*

Ettevalmistusi sõjaks alustasid jaapanlased juba poolteist aastat tagasi, kui nad vallutasid Jeholi maa-osa. Selle strateegiliselt tähtsa punkti vallutamine oli jaapanlasile erakordse tähtsusega: esiteks kindlustab see Mandžukoat Hiina pealetungi vastu, teiseks on ta sobivaks lähtejooneks sõjategevuse arendamisel lääne.

Jaapan võib lugeda end tänapäeval peaaegu sõja-valmiks!

N. Vene sõjajõud Kauge-Idas ulatuvad praegu umbes 150.000 meheni — 10 diviisi, 1 ratsadiviisi ja 3 ratsabrigaadi. Viimasel ajal pole enam venelased Kauge-Itta väeosi lisaks toonud, selle asemel on asu-tud armeed tehniliselt kõvendama. Praegu on neil

Jaapani sõdurid kaevikute kaevamisel

Kauge-Ida punaarmee ülemjuhataja kindral Blücher

Kauge-Idas umbes 350 lennukit, 300 tanki ja 450 kahu-rit. Automaatrelvade arvu on mitmekordistatud. Suurt tähelepanu on pöördud gaasisõja võimalustele. Nagu jaapanlasil, nii käivad venelasilgi hoogsad ettevalmis-tused meeskondade treeninguks talvesõjaks, mida näi-tavad mõningad saavutused suusatamise alal. Nii näi-tekis kattis viiemeheline jagu maa Irkutskist Mosk-vasse 85 ööpäevaga, tehes keskmiselt 62 km ööpäevas.

Peale maaväe on N. Venel Kauge-Idas oma lae-vastik, osalt Vladivostokis, osalt Amuri jõel. Ka on ehitatud laiemas ulatuses kindlustusi Primorje ja Tšiton-Daurjani rajoonis. Vladivostoki kindlus, mille jaapanlased viisteist aastat tagasi põhjalikult hävita-sid, on jälle seatud korda.

Raskeimaks küsimuseks venelasile, millega neil Kauge-Ida sõja puhkemisel paratamatult tuleb kokku puutuda, on ühenduse pidamine sisemaaga. Kuigi Si-beri raudtee on nüüd kuni Kariimskajani kahe paari roobastega ning Irkutskist Amurini on käimas uue raudtee ehitamine, suudavad need vaevalt rahuldada sõjatarvete vedu nõutavas ulatuses.

Ettevalmistused sõjaks käivad täiel rindel — sõja puhkemine näib olevat vaid aja küsimus!

Kindral Blücher. Jälgides sündmusi Kauge-Idas, peame tahtmatult peatuma mehe juures, kes seisab seal varem-hiljem puhkevate tormikeeriste keskpunk-tis. See mees on Kauge-Ida punaarmee ülemjuhataja kindral Blücher. Ta on näiliselt esireas nende hulgas, kes seisavad kannatlikult tulevaste sündmuste ootel ajalootempli ukse ees. Aga tal on juba küllaltki aja-lugu seljataga.

Kauge-Ida punaarmee ratsanik

Mis puutub ta noorusaastaisse, siis annab see ajaloolasile hulga mõistatusi. Püütakse tõendada, et ta on pärit talupoja perekonnast. Näib aga, et ta on olnud metallitöeline — oma kalduvuste tõttu. Kinnitatakse veel, et ta olevat astunud õige varakult parteisse, istunud kihutustöö pärast kinnigi ning olnud maailmasõja päevil silmapaistev sõdur. Tõele vastab neist asjaoludest vaid viimane, sest Blücher ülendati tõesti vahvuse eest allohvitseriks juba 1915. a. Et ta aga juba varakult oleks olnud revolutsionäärina tegev — on ebatõenäoline. Sama kinnitab ka keegi austria õpetlane, kes teab tõendada, et Blücheri osavõtt ühest suurest streigist, mis teda trellide taha viinud, olevat puhas väljamõeldus, kuna 1910. a. Neitšinsky vagunitehases, kus juhtumine pidi aset leidma, üldse mingit streiki ei olnud. On aga õige, et Blücher astus enamlaste parteisse pärast revolutsiooni puhkemist. Kunagi pole ta olnud — nagu samast allikast kinnitatakse — revolutsioonilise komitee liige Samaaras. Ta sai parteiliikmeks nagu tuhanded ja sajad tuhanded teisigi tsaariaegsest sõjaväest.

Esmakordselt kergib Blücher esile 1918. a. veebruarikuus Siberis. Nähtavasti oli tal juba sel ajal vähe huvi poliitika vastu, mispärast laskis end saata meelsamini sellele kaugele vahipostile kodusõjas. Edukalt võitleb ta Tšeljabinski juures kindral Dutoni vastu. Siis aga piiravad tšehhi legionäärid ta ümber.

Nüüd järgneb huvitav episood tema elus. Võideldes kogu aeg vaenlase pealesurvega õnnestub tal tšehhide raudsest rõngast end suruda läbi ning loode poole taganedes tuua kaasa kümme tuhat meest ning terve voori kraami ja põgenevaid naisi-lapsi. Hiljem ilmnes, et tal oli mehi koguni enam kui kuulsusriikka taganemise ajal. Muidugi ei saa mööduda asjaolust, et kodusõda nõrgalt organiseeritud vastasega pakkus Blücherile erakordseid võimalusi, milliseid normaalsõjas ei juhtu. Ent siiski oli tegu harukordne ning märkis juhi isikus nii strateegilist andi kui ka isiklikku magnetismi kõrgeimal määral.

Blücher sai esimesena Nõukogude kõrgeima sõjalise aumärgi „Punase Tähe“. Hiljem ta võttis osa võitlusist Koltšaki ja Vrangeli armeede vastu. Seejärel ta juhtis Kantonis Hiina vallutamise poliitikat enamlusele — see lõppes aga fiaskoga. Praegusele kohale — Kauge-Ida armee ülemjuhatajaks — määrati ta 1929. a.

Blücher ülemjuhatajaks saades asus täie energiaga Nõukogude võimu kindlustamisele Kauge-Idas. Pärast Mandžukuo iseseisvaks kuulutamist töötab ta kahekordse kiirusega selleks, et luua Nõukogude Kauge-Idast iseseisvat sõjaväelaagrit. Selleks annab Nõukogude valitsus talle igakülgset toetust, kuigi sõjaväerustuse, toiduainete ja elutarvete vedu 8000 km kaugusele itta kurnab niigi nõrka Nõukogude majandust.

Kui algab vaenuline tegevus, löikavad jaapanlased kõigepealt ära tee Vladivostokki — umbes Tšita juures. Sellega püüavad nad isoleerida Blücheri armee sisemaast, et sundida teda näljaga andma alla. Sel juhul peab Blücher võtma kokku kogu oma jõu, et sellest surmalõksust rabelda välja. Säärane manööver vastab ta iseloomule ja ta väeosade vaimule, kelle peale tal isiklik mõju on kahtlemata olemas. Ei puudu ka neid, kes näevad temas Vene Napoleoni — päästjat kannatavale vene rahvale.

Blücher on kõigepealt sõjamees — juba kalduvustelt. Ta on andunud kogu oma energiaga organiseerimise ülesandele, millised talle surub peale ta praegune vastutav seisukoht Kauge-Idas. Teatakse kõnelda ta vaidlustest sõjakomissari Vorožiloviga, kuid need puudutavad eranditult organiseerimisasju ja arvamisi sõjaväe raskuspunkti hoidmisest läänes — vaatamata Jaapani ohule. Blücherist on kuulud enam kui üks kord, et ta on ka astunud paljaksröövitud talupoe-gade kaitseks välja, nagu Vorožilov ja teisedki. Ta pole mees kahekordsete sihtidega, vaid otsekohene ning sirgjooneline.

Ent Nõukogude võimu tulevik on ka tema tulevik. Kevadel ütles ta kaheksateistkümnendal Nõukogude kongressil selge sõnaga, et ta usub kindlasti sõjasse Jaapaniga. Viimaseil nädalail on sõja raskuspunkt nihkunud veel tunduvalt lähemale. Sõda suudaks hoida ära vaid eriline võim — seda aga pole. Kohutav heitlus Ida-Siberi kõrvedes võib puhkeda iga silmapilk. Siin tuleb Blücheril välja panna kogu oma teguvõimsus ning strateegiline paindumus, sest tema kui ülemjuhataja isiklikest võimeist on suurel määral võit või kaotus.

UUE TUUBILISE

1932. a. astusid rivisse esimesed uuetüübilised kiirmootorpaadid, missugused olid ehitatud „The British Power boat Co“ tehaseis, Briti kuningliku õhujõudude (Royal Air Forces, R. A. F.) teenimiseks.

Kiirpaadi kere konstruktsioon on äärmiselt tugev, väljanägemiselt lihtne ja kaalult kerge. Ehitatud peamiselt mahagonipuust, diagonaalselt kinnitatud küljelaudadega, absoluutselt kindla kerega ja V-kujulise lameda põhjaga.

R. A. F. Power-kiirpaatide standardmõõtudeks on: pikkus 37' 6", laius 8' 6", süvis 2' 9", sealjuures kaal ligikaudu 3,5 tonni.

Need kiirmootorpaadid (K. M. P.) on varustatud kahe 100 HP 6-tsilindrilise Power-petrooleumimootoriga, mis arendavad kiirust 28—30 sõlme igasuguse ilmastiku juures, sealjuures võib paat minna täie kiiruse peale üle 10 sekundi jooksul. Paadid omavad silmapilke startimise võime ja on kiiresti manöövrivõimelised. Mootorite ehitusviis ja asetus võimaldavad minimaalse ajaga nende ümberpaigutamise, sõites harilikus olukorras üks mootor pardal, võib erakordsel tarvilisel kiiresti sisse monteerida teise või kolmanda mootori. Täie koormatuse juures (3000 tiiru minutis) Power 100 HP mootor tarvitab tunnis 7 gallonit (1 gallon — 4,5 ltr.) petrooleumi. Sõites kahe mootoriga, 75-gallonilise petrooleumitagavaraga, on Power KMP tegevusraadius 130 miili, 25-sõlmelise kiirusega.

Relvastatud 1—2 raskekuulipildujaga või ühe väikekaliibrilise suurtükiga.

Peale täielise merevarustuse on kiirpaadis elektrivalgus, raadiojaam, magamis- ja keetmisruum 2—4 liikmelisele meeskonnale.

Eriti tähelepaneväärne säärase konstruktsiooniga kiirpaatide juures on see, et nad võivad igasuguse ilmas-

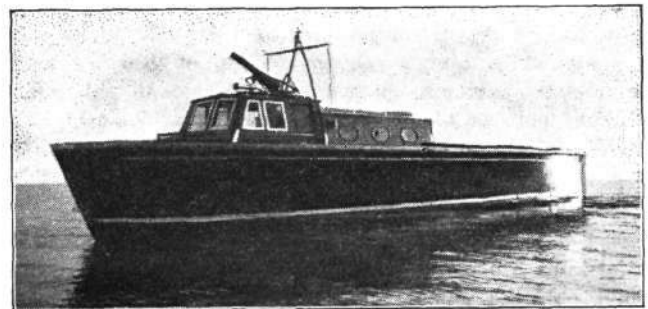
tiku juures sõita merele ja seal pidada soovitud kiirust. On huvitav märkida juhust, kus kaks säärast tüüpi kiirpaati saatsid kaht briti ristlejat Inglise kanaalis. Kui ilm halvenes, olid ristlejad sunnitud merel kiirust vähendama ja saadud tormivigastuste tõttu pöörma sadamasse tagasi, kuna kiirpaadid sealjuures vabalt arendasid üle 20 sõlme kiirust.

Säärast tüüpi kiirmootorpaatide hinnaks on £ 2.200, mis eesti rahas teeb välja ümarguselt 4 miljonit senti.

Hinnates kokku võttes säärase KMP suurt kiirust, väga häid mereomadusi, võrdlemisi odavat küttekulu ja paadi hinda võiks neid meie oludes kasutada ära rannaõhukaitse teenistuses luure-, valve-, sideteenistuses ja allveelaevade vastu võitlemiseks, ja kui võtta arvesse, et neid võib varustada ka torpeedodega, siis võib neid kasutada kui aktiivseid lahingüksusi.

Kui tulevikus üldse on mõeldav varustada kaitseliitu rannakaitse-kiirpaatidega — siis oleksid säärast tüüpi kiirmootorpaadid selleks kohaseimad.

R. Gildeman, kapt.-ltn. reserv.

R. A. F. Power-kiirpaat

Kangelasi õhust

Momente õhuvõitlusist ja lendurite-kangelaste elust

Maailmasõda, mille algusest möödus äsja 20 aastat, tõi esile uue sõjapidamisviisi — õhulahingu õhuruumis valitsemise saavutamiseks — mille pidajaks sai üheistmeline lahingulennuk, n.-n. hävitaja. Viimase peaülesandeks oli vastase õhujõududega võitlemine, et saavutada oma luure-, pommitus- j. t. lennukitele õhuruumis tarvilist vabadust tegutsemiseks; teiste sõnadega — võitlus õhuruumis valitsemise pärast.

Pealetungi peaülesandeks oli nägematu lähenemine vastase lennukile 150—25 m-ni ja sellele järgnev lennuki „mahavõtmine“ kuulipildujaist: surmates kas lenduri või süüdates põletusainepaagi või tekitades lennukile mõne tähtsama vigastuse, mille läbi lennuk kukkus alla. Juhtus aga vastane nägema ründajat õigel ajal, siis algas lennuvõitlus (resp. õhulahing) osavuses ja vastupidavuses, misjuures püüti saavutada sellast seisundit, mis võimaldaks vastast saada oma kuulipildujate tule väljale. Viimane oli aga väga piiratud ja nõudis edukaks tegutsemiseks õhulahingus võimalikult kiiret manööverdämist, seega tule üleviimist igasse soovitavasse suunda vähima vaheajaga.

Õhuvõitluses tarvitata taktika põhjened esmajoonel isiklikus osavuses. On olemas vaid üks üldine põhimõte: vastasest peab kõigepealt lendama üle ning alles siis teda lõplikult hävitada püüdma. Muidu on iga lenduri oma asi, kuidas ta vastasest saab jagu.

Maailmasõjas paljud lendurid jõudsid vastase „mahavõtmises“ sellase täiuseni, et nendelt mahalastud lennukite arv tõusis mitmekümneni, isegi sajani. Nii näiteks laskis prantsuse lendur-kapten René Fonck 100 sakslast alla, kapten G. Guynemèr — 53, inglise kolonel-leitn. W. A. Bishop — 72 ja kuulus saksa „punane lendur“ ritmeister vabahärra M. von

Richthofen laskis 80 vastast alla, kuna 81. õhulahing lõppes ta enda „mahavõtmisega“.

Allolev on momente õhuvõitlusist ja lendurite-kangelaste elust.

Maailmasõja suurimaks kangelaseks üldse ja lennuväes eriti on prantslaste juures lendurkapten Georges Guynemèr, mees, kel on „neiu nägu ja prantslase süda“, keda prantslased nimetavad „kolmandaks sõjameeteoriks“ (peale Orleani neitsi Jeanne d'Arc'i ja Napoleon I) ja „ässade ässaks“*). Kõigist maailmasõja õhukangelasist oli tal kindlaim silm. Nii kindel ja kiire, et ta 150 sekundi kestes laskis õhust alla kolm saksa lennukit. Sõjalennualal on see saavutus praegugi Guynemèri maailmarekordiks.

Guynemèr tarvitas pealetungil igasuguseid võtteid. Ta tungis, kuulipildujast tulistades, sakslase kallale selle tasapinnalt — eest, tagant ja küljelt. Tõusis vahest kõrgemale pilvedest ning sööstis sealt juukseid tõsisel mõttes püstiajaval viisil, nagu hiigelkotkas, lendava sakslase kuklasse... See oli vastase kindel hukk...

Maailmasõjas kapten Guynemèr saavutas 53 õhuvõitu, mille eest talle annetati kõrgeimad aumärgid, nagu sõjamedal, auleegioni orden, sõjarist seitsme palmiga j. t.

Ilmutatud vahvuse eest tõusis see 23-aastane õhukangelane poolteise aastaga kapralist kapteniks, mis ka omakohast on maailmarekord, ja kuulus Toonekurgede eskadrilli ülemaks. Ta langes kangelasena 11. nov. 1917. a. õhulahingus Poelcapelle'i lähedal Belgias. Ta

*) Liitlaste lahingulendur, kes maailmasõjas laskis alla vähemalt 10 vaenlase lennukit, sai „ässa“ aunime.

sõjalennuk hoitakse alal maailmasõjamuuseumis Pariisis Vincennes'i lossis.

Kuulsad kirjanikud Blasco Ibanez ja Rudyard Kipling ülistavad Guynemèri oma teoseis: esimene nimetab teda „õhu-suurrüütliks“, teine — „pilvede suurratsavae püha patrooniks“. Prantsuse saadikutekoja otsuse põhjal 11. 10. 18. a. on Guynemèri nimi graveeritud Panteoni müürisse.

Edasi oli lahingulendur N a v a r r e, „õrna näoga noorur“. Tal oli teissugune õhulahingutaktika kui kõigil teistel. Ta sööstis otse sakslasele vastu, keerles ta ümber nagu vihale ärritatud erilane, kiusas ning väsitas teda seni, kui sakslase tulistus läks segi. Siis laskis ta külmavereliselt sakslase koos lennukiga alla. Ka see õhukangelane langes ühes õhuvõitluses lääneringel.

Saksa kuulsaimaid „kotkaid“ oli ülemlieutenant I m m e l m a n n. See lendur tõusis peadpööritavasse kõrgusse ning laskus seal kohutava kiirusega nagu kotkas oma ohvri kallale. Üheksa korda kümnest oli see rünnak hukatuseks vastasele. Vastast ta ei jälitanud kunagi. Ses suhtes oli tal tiigri-taktika. Kes ta esimese hoobi eest pääsis, oli seekord õnnelikult surmast pääsnuud.

Oma kangelaslikemaks lahingulenduriks sakslased loevad ulaanritmeister parun Manfred von R i c h t h o f e n i t, kindrali poega, keda nad austavad kui rahvuskangelast. Ta langetas 80 vastast, 81. õhulahingus aga langes „punane lendur“, läbi lastuna noore kanada lenduri, kapten Roy B r o w n i, kuulist. Sõja alul 22-aastane ulaan-noorem-leitnant, sai temast kapten Boelcke juhtimisel kuulsaim saksa lahingulendur, keda austati ja imeteldi, kes 1917. a. märtsis ülendati välispool järjekorda ülemlieutenantiks ja kuu aega hiljem samuti ritmeisteriks, nimetati lennudiivisjoni ülemaks ning kasati kõrgema ordeni Pour le Mérite'i annetamisega.

Tema ja ta noorema venna (samuti lahingulendur) kohta kirjutab endine Austria-Ungari välisminister krahv Ottokar Czernin oma mälestusis „Im Weltkrieg“ järgmist:

„Brest-Litovskis, 2. veebruaril 1918. — Äsja olid mõlemad vennad Richthofenid siin. Vanem on umbes 60, noorem „ainult“ umbes 30 vaenlase lendurit õhuvõitluses maha lasknud. Vanemal on ilusa noore tüdruku nägu. Ta jutustas mulle, „kuidas seda tehakse“. Olevat päris lihtne. Peab ainult vaenlase lendurile lendama õige lähedale, tagant poolt, ning siis tulistama — siis langevat teine alla.

Kaks ilusat lugu jutustati Richthofenite külaskäigu puhul:

Inglased olid vanema Richthofeni pea eest määranud tasu. Kui Richthofen sai sellest kuulda, andis ta lendlehtede läbi neile teada, et ta äratundmise kergendamiseks lendab homsest peale punaseks värvitud lennukil. (Lennuki värvingu järgi hakkasidki nii liitlased kui sakslased Richthofenit nimetama „punaseks lahingulenduriks“. — Refer.) Kui aga järgmisel hommikul ta lennusk ilmus välja angaarist, olid kõik lennukid punased. Üks kõigi eest ja kõik ühe eest. (Hiljem

keelis Richthofen oma lendureil valida sama värvi. Refer.)

Teine lugu: Richthofen ja üks inglane tiirlesid teineteise ümber ning tulistasid üksteist nagu arustlagedad. Nad lähenesid üksteisele üha enam, ja juba võisid nad päris selgesti vastastikku tunda ära üksteise näojooni. Äkisti rikneb Richthofeni kuulipilduja ja ta ei saa enam tulistada. Inglane vaatab imestanult üles, ja kui ta tajub Richthofeni seisukorda, viipab käega, pöördub ümber ning lendab ära. Mina tahaksin seda inglase tunda ja talle ütelda, et ta on minu silmis suurim vana-rooma kangelasist. (Ka Richthofen võitles rüütellikult: ialgi ta ei tulistanud vastast, kelle kuulipilduja oli lakanud töötamast. — Refer.)

Richthofeni iseloomu valgustab parimini ta enda ütelus, kui talt päriti, mis sunnib teda panema ohtu oma elu:

„Pole kaunimat sellest, kui teada ja näha enda all tuhandeid silmi vaatamas kas vaimustuse või vihaga, kuidas ma jällegi „saadan alla“ mõne vastase.“

Ta oli mees, kes igatses näha verd, kel tapmine oli lõbuks. Kui ta polnud surmanud õhulahingus mõnd vastast, siis ta siirdus lahingute vaheaajal või puhkusel olles püssiga metsadesse, et tappa seal loomi: „Jedes Leben lebt vom Morde...“

21. apr. 1918. a. Richthofen lendas oma viimase lahingulennu. (Veel eelmisel päeval ta oli saavutanud 79. ja 80. kaksikvõidu.) Juhatades 30 lennukist koosnevat lennudiivisjoni õhulahingus Somme'i ääres, ta ründas üht vanematüübilist inglise lennukit. Seal lendas aga talle märkamatu ligi noor kanada lendurkapten Roy Brown ning saatis surmava kuuli saksa „kotka“ südamesse... Richthofeni laip koos punase kolmepinnalise lennukiga langes alla austraalia vägede seisukohtade taha. Dokumentidest avastus Richthofeni isik.

Inglased matsid Richthofeni kõigi sõjaväeliste auavaldustega. Kuus lendurohvitseri kandsid ta puusärki ning asetasiid hauale saksa värvidega pärjad ühe brigadistaabi ja eskadrillide nimel, nende hulgas ühe austraalia oma. Pärjalintidel seisis: „Vahvale ja väarikaimale vaenlasele!“

21. nov. 1925. a. toodi Richthofeni jäänused Saksa maale ning maeti suurte auavaldustega Berliinis Invaliidide kalmistule, misjuures inglise ja ameerika lendurid asetasiid ta kalmule pärja pealdisega: „Manfred v. Richthofen, meie vastasele, aga mitte vähem meie seltsimehele.“

Richthofeni hukkamise 15. mälestuspäeval (21. 04. 33. a.) avati Richthofeni sõjamuuseum, kus hoitakse alal „lendava ulaani“ „Focker“-tüübiline helepunane 3-pinnaline lahingulennuk ja palju teisi mälestusesemeid. Ta tuba aga ta vanemate kodus Schweidnitzis kujutab endast sõna otsemas mõttes „surmatuba“. Toa ukse kohal ripub inglise „Vickers“-kuulipilduja, millega ta endine laskur, inseneriväe-kapten L. G. Hawker, 24. eskadrillist, saatis terve rea saksa lendureid Walhallasse, mis kasati Viktoria risti annetamisega 1915. a. augustis, enne kui Richthofen ta endale „lõunaks alla tõi“. Richthofeni kirjutuslaud on valmistatud temalt langetatud vaenlaste lennukite õhukruvidest.

Esimene rahvusvahelise kuulsusega eestlane-lendur, Voldemar Vunn Helsingi lennuväljal pärast rekordlendu purilennuk „Sinilinnuga“. Lennuki taga lennuvälja komandant major Ahonius.

Voodilaua seisab lamp, mis on valmistatud allalastud vastase lennuki ratta võlviosast. Laest ripub lambina Richthofenilt Verduni all „mahavõetud“ prantsuse lennuki mootor, mille tsilindripesadesse on paigutatud lambid. Seintel asetsevad liitlaste lennukite eristumärgid: sinised, valged, punased sõõrid ja numbrid, mis Richthofen lõi ise või laskis lõigata välja vastaste lennukilt, mis „toodud lõunaks alla“ ta kuulipildujalt. Sellaseid võidumärke on see „surmatuba“ tulvil.

Kuid jubedaim on see, et toas asub 60 hõbepeakrit, mis meenutavad kuutkümend õhulahinguis langetatud Richthofeni vastast. Ülejäänud 20 kohta ei saadud valmistada peakreid, kuna kullasepp, kes neid valmistas, ei saanud enam hankida kustki Saksamaalt hõbedat. Täie õigusega kannab see tuba „nummerdatud laipade ruumi“ nime.

Väljumisel ja kasvult oli „punane lendur“ eht Adoomis. Talle juubeldas kogu Saksamaa naissugu. Kuid selles suhtes oli 26-a. ritmeister äärmiselt tagasihoidlik: naised teda ei huvitanud, peale ühe, kellega ta tahtis abielluda pärast sõda, sest ta ei tahtnud sõjaajal oma pruuti viia ohtu, lasta saada leseks. Richthofeni mõrvoja, saanud teada oma peigmehe surmast, läks kloostriisse, ja ta nimi on jäänud saladusse, kuna ka Richthofeni ema ei avalda nüüdki üksikasju sellest kurbloost.

Kolme aasta kestes Richthofen omas otse virtuoosliku oskuse vaenlasi õhust langetada. Õhulahingus ta oskas oma „Fockeriga“, mis oli võimas teostama raskeid manöövreid, manööverduda ikka nii, et võis tabada vastase nõrka ning kaitsetut kohta, saates siis sinna oma kuulipildujast surmavaid laske. Kartmatult ta sööstis vastaste kallale ainult kuni 57. õhuvõiduni, milal siis üks vastaseid laskis talle kuuli pähe ja raskesti haavatuna langes R. alla. Sest ajast peale ta hakkas — enda kinnituse järgi — tundma hirmu.

Inglise kuulsaimaks „ässaks“ oli Kanada ratsaväe noor kolonel-leitnant William Avery Bishop — ku-

ningliku õhukorpuse 60. eskadrillist*). 170 õhulahingus laskis see 23-a. kolonel alla 72 saksa lennukit — suurim arv inglaste juures, mis eest talle annetati Viktoria rist j. t. aumärke**). Oma õhuvõitlusi on ta pärast sõda kirjeldanud teoseis „Tiivuline sõjapidamine“ ja „Küttides hunne õhus 1918. a.“ Need raamatud koosnevad põnevaist kirjeldusist õhulahinguid, milles „kotkad ja kullid“ surmapõlgusega sööstis üksteise kallale.

Kuulsaimad liitlaste lahingulendurid olid (peaaegu kõik langenud): prantslased: kapten René Fonck — pärastine parlamendi liige, Védrine ja Nungesser; inglased: kaptenid Lanoe G. Hawker 24. eskadrillist ja Albert Ball 56. eskadrillist — mehed, kes ialgi ei kokkunud astumast võitluse suure vaenlase ülevõimuga, kes aga ei sallinud, et neist palju räägitakse, ja kes oma võidumärkideks ei lasknud valmistada hõbekarikaid, millesse graveeritud langetatud vastase auaste, nimi ja langetamise kuupäev, nagu tegi seda „punane lendur“ M. v. Richthofen. Edasi oli veel kuulus inglise lahingueskadrill „Seitse Õde“, kes kord ootamatu rünnakuga hävitas terve saksa diviisi, kes oli jumalateenistusel. Siis oli veel läänrindel La Fayette'i nimeline eskadrill, mis koosnes vabatahtlikest ameeriklasist, ja kus hiilgasid „ässad“: Victor Chapman, Raoul Lufberry ja Roman Prince — kolmik, keda sakslased väga kartsid.

Kuulsamad sakslaste „kotkad“ olid veel: kaptenid Boelcke, v. Tutschek, Schleich ja H. W. Goering, üleleitnant E. Udet, Loerzer, n-leitnant v. Richthofen, G. v. Plüschow j. t.

Tulevikus toome mõne huvitavaima ning põnevaima õhulahingukirjelduse kuulsaimaist õhukangelasist.

*) Praegu kuningliku Kanada õhujõudude kolonel Montrealis, Quebecis.

***) Maailmasõjas kasati Inglise kuninglikes õhujõududes 19 lendurit Viktoria ristiga, väga harva annetatava vahvusaumärgiga.

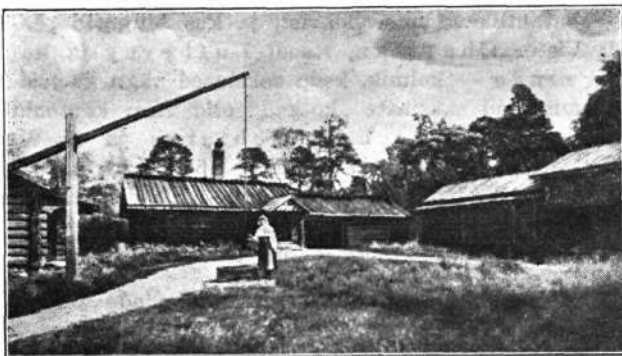
SKANSEN — STOKHOLMI VABAÕHUMUUSEUM

Põhjamaade Veneetsia — Stokholmi — vaatamisväärsimaid kohti on Skansen, Põhja Muuseumi (Nordiska Museet) vabaõhu-osakond. Maa-ala, mil asub Skansen, n.-n. Djurgården („loomaaed“ — endine kuningate jahiala), on looduslikult väga ilus kõrge kiltmaa, võrdlemisi hästi säilinud Kesk-Rootsi taimestikuga. Suurepäraseid vaateid avaneb siin üle Stokholmi.

Skanseni lõi Nordiska Museeti asutaja dr. Artur Hazelius 1890.—1891. a. Sel ajal oli vabaõhumuuseum uudiseks mitte ükski Rootsis, vaid kogu maailmas, ja leidis peagi järeletegemist. Nõue, et teatud aega kuuluvad ja teatud liiki esemed peab asetama nende esialgses ja loomulikus korras ning kooskõlas, võis alles Skansenis leida täielist rahuldust. Mööblid, majapidamis- ja tööriistad ja muud kultuuriesemed, mis üheskoos valgustavad rahva elu-olu, said õieti mõistetavaiks alles siis, kui oli võimalik näidata ka ehitusi ja ruume, milles neid tarvitati.

Dr. A. Hazelius juhtis ise kuni oma surmani 1901. a. kogu institutsiooni. Sel töö- ja tagajärjerikkal aastakümnel (1891—1901) toodi Skanseni juba suur osa praegu siin leiduvaid talumaju ja muid ehitusi. Esimene ehitus Skansenis oli n.-n. Mora-maja, elumaja Dalarnast, Mora kihelkonnast. See maja oli ostetud seks otstarbeks juba a. 1885. Hiljem omandati ka teised selle talu juure kuuluvad ehitused, millest mõned on väga vanad. See talu on kujukas näide Gustaf Vasa aegsest talust Dalarnas [pilt 1].

Skansenis avanes võimalus asetada maju ja terveid majade komplekse mitmesuguseist Rootsi maakohadest nende algasendis, elustada rahva vanu traditsioone seks sobivas, ehtsas ümbruses ja teatud piirides kujutella ka vanu eluvorme, ühenduses taludega ja elumajadega mitmesugustest maaosadest. Ei oleks leidunud sobivamat kohta näiteks jõulu-, maiöö- või jaanipäevakommete elustamiseks ja vanade tantsude ning rahvaviiside ettekandmiseks kui seda on Skansen.

Mora-õu

„Paganatemaja“

Skanseni on kogutud talusid ja muid ehitusi kõigest Rootsi maakondadest, alates Lapimaaga ja lõpetades Rootsi lõunapoolseima maakonnaga — Skánega. Siin näeme igivanu ehitusi, mis aga väga hästi on säilinud, näiteks n.-n. „paganatemaja“ (hedninghuset), mis on pärit keskaja lõpust ja mida on tarvitatud tagavaraaidana ja magamisruumina [pilt 2].

Rootsis asuvate laplaste elust-olust saame pildi laplaste laagris (laplasi asub Rootsis umbes 7200 inimest). Sellesse laagrisse on kogutud mitmesuguseid rootsi laplaste ehituste tüüpe. Siin näeme näiteks „turbaonni“ — see on laplaste kindlaim elamu. Seevastu „telk-onn“ — lule-laplaste alalt — vastab nomaadide rändamisnõudeile. „Puuonni“-tüüpi tarvitavad kohalpüsivad metsalaplased. Skanseni lapi-laagris elab suviti juba aastaid üks lapi perekond [pilt 3].

Skansenis asuvad talud on enamasti algasukohast siia toodud ja asetatud ning sisustatud algupärase korras. Astudes millisesse tahes taluõue piirab sind rootsi maa-elu õhkkond ja unustad täiesti, et viibid muuseumis. Õues näed kanu ja teisi sulgloomi. Ka eluruumid jätavad mulje, nagu oleks igaihes oma pere. Uksel ja tubades kohtad vastavais rahvariideis naisi ja mehi (korrapidajad ja valvurid). Naised on enamasti süvenenud mingisugusesse käsitöösse, ühed koovad kangast, teised õmblevad jne. [pilt 4]. Mõne talu laudas leiame isegi mõningaid vähemaid koduloomi.

Tavalistest talumajadest erineb mäemeeste talu elumaja, üks osa mäemeeste talust, mis kavatsatakse tuua Skanseni. See maja on ehitatud 1650. a. paigu. Maja on väga huvitav ja kunstipärane, eriti just sisustuselt. Maalitud lagi, suurepäraselt nikerdatud mööbel ja muud majariistad annavad tunnistust mäemeeste rikkusest, uhkusest ja sellest, et mäemeeste kultuur on

jälginud ja võtnud arvesse vahelduvate stiilide iseloomulisi jooni [pilt 5].

Lapiperekond turbaonni juures

Tahan siinkohal ütelda mõne sõna seina ja lae kaunistustest — maalidest, mis esinevad väga paljudes rootsi talumajades. Mitmeid näiteid neist on nii Skansenis kui ka Põhja Muuseumis. Need maalid on valmistatud talupoegade-kunstnike poolt. Eeskujuks on neil olnud rahvaraamatute illustratsioonid. Need maalid on enamasti piibli-sisulised, kuid pealeselle kujutavad nad ka mitmesuguseid episoode igapäevasest elust, sagedasti koomilisi, ja on varustatud pealkirjadega. Üks armastatuimaid motiive on inimelu kujutlus kätkist hauani kõigil tähtsamail astmeil.

Lääne-Rootsis, Värmlandi põhjapoolses osas asuvad soomlasi (16. saj. keskelt kuni 17. saj. lõpuni Rootsi rännanud) esindavad Skansenis talu, mis pole küll veel päris täielik, ja üksik suitsutare. Ka talu juure kuuluv elumaja on suitsutare. Mõlemad suitsutared näitavad puht-soomepärasest ehitus- ja sisustusviisi, mis on säilinud peaaegu meie päevini [pilt 6].

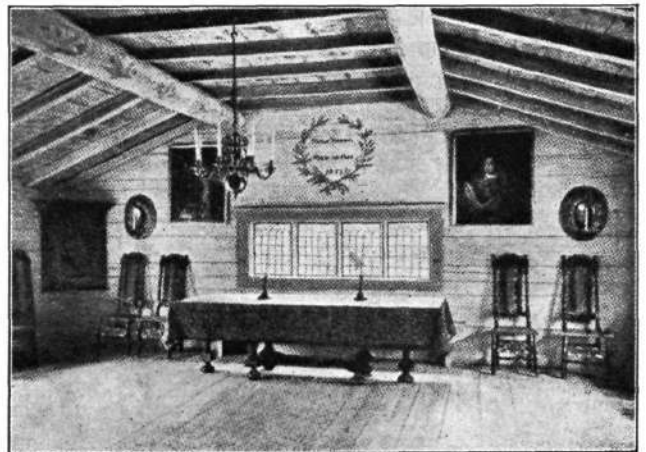
Peale talude leiame Skansenis veel tuulikuid, mis rootslasil juba keskajal olid tarvitusel, vesiveski, sepi-

Dala-talu: Mora-maja sisemus

koja, söekaevajate onne, metsatöölise onni ja linatööstuse, mis töötab veejõul.

Tähelepanu väärivad kaks kellatorni, eriti kellatorn Hällestadist, põhjapoolsest Östergötlandist, mille tipp on näha üle kogu Stokholmi [pilt 7]. Hällestadi kellatorni Skanseni toimetamisest võttis osa kogu selle ümbruskonna rahvas, kust torn toodi läbi. See 42 meetri kõrgune, osaliselt barokkstiili, torn sisaldab jooni, mis on omased paljudele rootsi kellatornidele ja esinesid juba keskajal. See on üks uhkeimaid rootsi kellatorne — rootsi puuehituskunsti kujukas näide. Vana kellatorn põles maha 1726. a., selle asemele on, nagu räägib rahvasuu, 1732. a. ehitatud uus. Tornis asetsevad kellad on uued. 3. dets. 1899. a. õnnistati nad Oskar II poolt ja neid helistatakse Rootsi tähtsate meeste surma puhul.

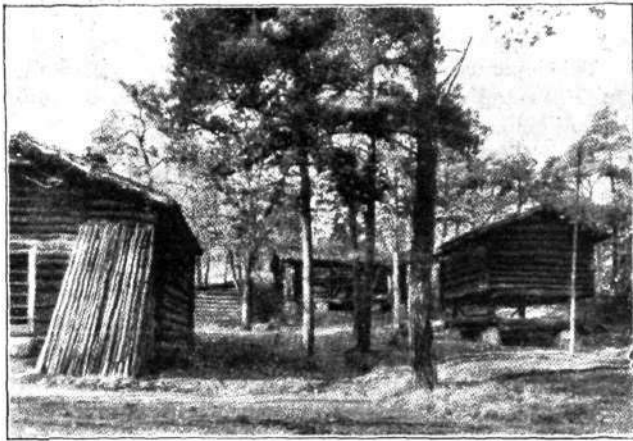
Mäemeeste talu saal

Teine kellatorn on pärit Håsjö'st Jämtlandist (P.-Rootsi). See 21 meetrit kõrge kellatorn on 1778 kuni 1779 Jämtlandis talupoegade poolt ehitatud.

Skanseni tsentrumis, peatee ääres, suurel platsil asetseb kirik. Ilus, hästi korras hoitud barokkstiili torniga puukirik Seglorast Västergötlandist on piiratud kirikuaiaga, milles asetseb kogu vanu hauakive Västergötlandist [pilt 8]. Kirik on ehitatud 1730. a., käärkamber ja torn on aga 1780. a. juure ehitatud. Seest on kirik lihtne, kuid stiilne ja meeldiv. Seinte palgid on lubjatud valgeks ja lagi ilustatud maalidega. Kantsel on toodud ühest sama maakoha vanimast kirikust ja on tehtud 1700. a. Suuremate pühade puhul peetakse ka Seglora kirikus jumalateenistust. Võtsin osa käesoleva aasta jaanipäeva-teenistusest, mis kujunes eriti pühalikuks seetõttu, et 24. VI s. a. möödus 500 aastat päevast, millal rootsi rahvuskangelane Engelbrecht süütas daani maavalitseja lossi, kutsudes seega rootslasi vabastama kodumaad Daani võimu alt. Väga ilus ja mõjuv on rootsi kirikulaul; rootslasil on palju oma laule ja viise, mis on märksa meloodilisemad ja ilusamad meil lauldavaist saksa omadest.

Skanseni ja Põhja Muuseumi asutaja dr. Artur Hazeliusi sünnimaja, mis asetses Surbrunn'i tän. Stokhol-

Soome talu

mis, on ka toodud üle Skanseni [pilt 9]. Sellesse majja on talletatud Hazeliuse mälestusesemeid. Mõned toad on sisustatud mööbli ja muude asjadega ta viimsest kodust Skanseni. Mõned toad alumisel korral sisaldavad aga kuulsa leiduri John Ericssoni mälestusi. Üldiselt on see maja oma sisustuselt tüüpiline 19. saj. esimese poole kodanlik elumaja. Kui ka teised, selleks juba olemas olevad, linnamajad asetatakse Hazeliuse maja juure, siis on siin jäädvustatud ka Rootsi linnaelanike minevik.

Ka dr. Hazeliuse viimne puhkepaik asetseb Skansenis. Ta on maetud Hällestadi kellatorni lähedusse. Hauale, mida ümbritseb muru, on püstitatud lihtne

Kellatorn Hällestadist

kõrge kivisammas, mil on nimi, sünni- ja surma-aasta. Ümber samba asetsevad veel pärjad, mis on pandud sinna 30. nov. 1933. a. dr. A. Hazeliuse 100-nda sünnipäeva pühitsemisel.

Peale Artur Hazeliuse maja leiame Skansenis veel kunstnik Julius Kronbergi (elas 1850—1921) ateljee, mille lõunaküljel asetseb Carl Millese poolt raiutud kunstniku büst. Ka asub siin teadlase ja kirjaniku Viktor Rydbergi töötuba, mis pole küll originaal, kuid on täpne koopia majast, milles V. R. elas ning mis on sisustatud täpselt nii nagu seda oli Rydbergi töötuba.

Skanseni teede ääres seisavad n.-n. miilimärgid, need on enamasti kivist, kuid ka rauast ja puust. Miilimärgid olid püstitatud vanade rootsi maanteed ääre, et tähistada iga $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ või tervet miili. Peale miilinumbril on neil sagedasti kuninga monogramm, aas-

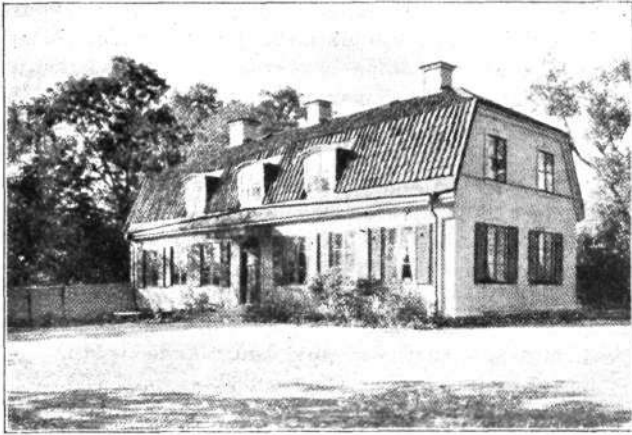

Seglora kirik

taarv ja kubeneri nimi või nime algtähed. Ka mitmeid runokivisid näeme Skansenis, mis püstitati tavaliselt mõne surnud omakse mälestuseks, kuid leidub neid ka teede ääres ja käidavatel kohtadel.

Et Skansen ei muutuks mitte kuivaks muuseumiks, vaid et elustada teda ja pakkuda rahvale ülevaadet ka Põhjamaade loomastikust, on vabaõhumuuseumiga ühendatud zooloogiline aed. Siin leiame jääkarusid, hülgeid, karusid, hunte, põtru, rebaseid, metshärgi jne. ja ka igasuguseid koduloomi. Loomadele on püütud anda niivõrd kohased elamistingimused ja ümbrus kui see on võimalik. Loomad asuvad küllaltki laiadel aladel, iga loomaliik omaette, piiratud aedadega ja kraavidega. Esindatud on ka linduderiik. Veelinnud asuvad tiikides, teised lendlevad ja istuvad puudel, mis on piiratud ja kaetud tiheda võrkaiaga. Jalutades Skansenis, eriti õhtuti, võib kuulda kummalisi ja isegi hirmuäratavaid häälsusi. Oled ekselnud metsatukkade vahelistel teedel ja teadmata sattunud mõne metsalise lähedusse.

Ka vabaõhu-teeater asub Skansenis. See on asutatud 1909. a. Uno Lindholmi poolt ja on pakkunud palju väärtuslikke näidendeid Selma Lagerlöfilt, Gustav af Geijerstamilt, Hjalmar Bergmanilt ja teistelt, olles seega kahtlemata tähtsaks kultuuriteguriks. Skanseni vabaõhu-teeatril on kombeks suvi läbi igal õhtul eten-

Hazeliuse maja

dada sama näidendit. Käesoleval suvel etendatakse Frans Hedbergi näidendit „Bröllopet på Ulfåsa“ (pulm Ulfåsal), mille tegevustik on pärit 1261. aastast, kuulsa ja võimsa valitseja Birger Jarli ajast. Nimetatud näidendi tegevustik on huvitav ja elav, sellesse on põimitud vanu kombeid ja rahvatantse. Näitlejad mängivad väga hästi. Eestlasele aga on eriti huvitav kuulata seda näidendit veel seepärast, et selles mainitakse eest-

lasi kaks-kolm korda kui kardetavaid ja riikaid vaenlasi ja meriröövleid, kelle vastu tuleb minna ühisel jõul, unustades kõik sisemised tülid ja lahkeliid.

Peale alatiste vabaõhu-teatri etenduste kantakse Skansenis sagedasti ette rahvatantse ja rahvamuusikat, kas külaskäigu-etendustena või Skanseni oma personaali poolt välismaalaste-ekskursantide soovil, keda seal iga päev liigub väga palju. Mul oli juhus näha Skansenis Eesti rootslaste — Pakri saarelt — esinemist pulmalaulude ja tantsudega, mis meelitas kokku palju vaatajaid.

Peale kõige on Skansenis muidugi suur restoraan ja mereväe orkester annab seal igal õhtul kontserte.

Skansen on saanud armastatuimaks ja külastatavaimaks muuseumiks Rootsis. Ta on peaaegu pühaks paigaks, kus vana rootsi kultuuri kõige iseloomulisemad ja ehtsamad jooned esinevad üldmõistetavalt ja loomulikult keset ilusat loodust ja kuhu tullakse igast Rootsimaa nurgast suure huvi ja hardumusega.

Eriti suurepärase on hilja õhtul Skanseniilt vaadelda Stokholmi. Hämaruses ei taba silm maad, vaid ainult veest ümbritsetud kolossaalseid ehitusi ja kaljurünnakaid, mis on valgustatud tuhandeid tuledest. See on tõeline linn veel.

M. E.

KAITSELIIDV ELV

Kilde Tartu maleva suurtükiväe divisjoni tegevusest

Kodukaitsetöös on olulise tähtsusega, et malevased rakendataks töösse vastavalt nende kaitseväeliste huvialadele ja nendesse väeliikidesse, kus nad on viibinud sõjapäevil või kus nad on sooritanud oma sun-

dusliku kaitseväeteenistuse aja. Et see oleks võimalik, selleks on tarvis luua malevate juure võimalikult kõigi väeliikide üksused. Sellest põhimõttest lähtudes asuti ka Tartu maleva juure suurtükiväe divisjoni organiseerimise ja formeerimise. Suurtükiväe üksuse (patarei) asutamise mõte Tartu maleva juure sai alguse konkreetsel kujul 1933. aasta kevadel, millal Vabadusristi

Divisjon rongkäigul läbi linna

Divisjoni pealikud-ohvitserid tuld juhtimas

Silda ehitamas patarei üleviimiseks kraavist

Vendade malevkonda kuuluval malevlasel, res.-lpn. Ch. M a h n k e 'l, oli tolleaegse maleva pealiku major (nüüd kol.-ltn.) V. K a r i n g 'u g a vastavaid mõttevahetusi. Suve pealetulekul jäid patarei asutamise kavatsused küll soiku, kuid võeti asja organiseerija poolt uuesti üles sügisel ning asuti tegelike eeltööde läbiviimisele, milleks oli talle maleva pealiku poolt tehtud vastav ettepanek. Maleva pealik major V. Karing, kes suurtükiväe eriüksuse ellukutsumisest maleva juure oli kõigiti huvitatud, seadis üksuse asutamisel eeltingimuseks, et suurtüki patareid saab formeerida vaid siis, kui leidub malevlasi-suurtükiväelasi vähemalt 50 ja kui need annavad lubaduse kohe vormiriidetuse muretsemiseks.

Peagi jõuti organiseerimis- ja formeerimistööga niikaugele, et 20. septembril 1933. a. võidi ära pidada patarei asutamiskoosolek ja patarei tegevusele panna kindel ning vormiline alus. Siit peale hakkas patarei kiiresti arenema ja liikmete arvult kasvama.

Vastavalt kaitseliidu ülema kindral-major J. R o s k a soovidele asuti formeeritud patareid peatselt välja arendama suurtükiväe divisjoniks. Patareisse komplekteeriti rohkesti uusi liikmeid-malevlasi, määrati kindlaks divisjoni koosseis jne. 1934. a. aprilliks oligi juba jõutud niikaugele, et võidi kaitseliidu peastaabilt paluda luba patarei ümberformeerimiseks divisjoniks. See luba saabus just päeval, millal suurtükiväe patarei pidas oma esimese peakoosoleku, s. o. 23. aprillil k. a. Nii kujunes 23. aprill Tartu maleva suurtükiväe üksuse elus ajalooliseks suurpäevaks: patareist sai divisjon ja patarei esimesest peakoosolekust divisjoni asutamiskoosolek.

Siit edasi on Tartu maleva suurtükiväe üksuse töö arenenud juba suurtükiväe divisjoni tegevuse tähe all. Kuigi see tegevus on olnud lühiaegne, on ta olnud siiski intensiivne ning arenenud meeskonna elaval osavõtul. Seda on kinnitanud üksuse esimese aastapäeva puhul ka maleva pealik major R. A k s, kes oma käskkirjas väga tunnustavalt h'ndab divisjoni osatähtsust Tartu vabatahtlikus kodukaitsetöös.

Õppetegevuse juures on erilist rõhku omistatud meeskonna väljaõppele. Divisjoni pealikutele-ohvitse-

ridele on korraldatud rohkesti õppusi laskeasjanduse alal, käsitletes eriti tulejuhtimist ja selle viise. Meeskonna parema väljaõppe saavutamiseks on kutsutud divisjoni juure ellu õppepatarei, millest peavad läbi käima kõik noored divisjoni astunud liikmed. Patareis tuleb teha läbi vastav õppekursus ning selle lõppedes sooritada veel vajalised katsed. Katsete rahuldavalt õiendamisel määratakse mehed teistesse patareidesse kohtadele erialade järgi. Õppepatarei olemasolu aitab seega kaasa meeskonna väljaõppelise külje ühtlustamisele ning võimaldab ka divisjoni koosseisu võtta vastu sääraseid liikmeid, kes ei ole enne kaitseväes teeninud, kuid kes tunnevad huvi suurtükiväe vastu.

Tähtsaima „verstapostina“ divisjoni tegevuses paisab välja esimese lahing- (õppe-) laskmise läbiviimine 18. ja 19. augustil k. a. Kastre sool. See lahinglaskmine kujunes „tuleprooviks“ meeskonnale ja osutus Kastre poligoni „ristimiseks“ Tartu divisjoni poligoni, kuna divisjon kavatses seal edaspidigi korraldada õppelaskmisi ning seks poligoni vastavalt korda seada. Antud korral ei oleks ülearune märkida, kes seda ajaloolist „ristimist“ esimestena toimetasid. Esimesed mürsud poligoni „õnnistamiseks“ ja meeskonna „tuleprooviks“ lasti välja divisjoni propaganda-pealiku Arn. P e e t s 'i juhtimisel, kuna kahurist kõmmutas esimesed mürsud sihtur Voldemar A n n o k.

Lahinglaskmisel viibis ka suurtükiväe inspektor kol. H. K a u l e r ja 2. diviisi suurtükiväe ülem kol. P. B o r k m a n, kes kogu aja jälgisid laskmist ja selle tulemustega jäid täiesti rahule.

Siinkohal võiks märkida sedagi, et Tartu maleva suurtükiväe divisjonile jääb au, et ta esimesena viis läbi kaitseliidu suvemütsi tarvituselevõtu kaitseliidu malevais!

Üldiselt võib divisjoni õppetegevuse kohta märkida, et seda läbib punase joonena malevlaste suur huvi üksuse töö ja tegevuse vastu. Selles töös on ilmnunud ka üksteisest arusaamise vaim, mis on ennekõike tarviline vabatahtlikus kodukaitse organisatsioonis ja selle edukas tegevuses.

Grupp malevlasi sõidab üle Ahja jõe poligoni korraldama

Ka väärrib märkimist divisjoni vahekord kohaliku seltskonnaga, mis on olnud tihe ja kooskõlaline. Mitmed asutused on divisjoni tänuväärset aineliselt toetanud, kuna seltskond on kõigi divisjoni ettevõtete läbiviimiseks soojalt kaasa aidanud. Peale kontakti seltskonnaga on divisjonil arenenud ka sõbralik ja hinnatav koostöö kaitsevääga, eriti 2. diviisi suurtükiväega ja 4. suurtükiväe grupiga, kus on peetud enamus divisjoni õppusi.

Divisjoni pealikuks on olnud kogu aeg lipnik Ch. Mahnke, kuna õppepealikuks on tegutsenud kapten Julius Kesse 4. suurtükiväe grupist.

Tallinna maleva Põhja malevkonna taktikaline õppus Pääskülas 16. sept. 1934. a.

Tallinna maleva Põhja malevkond pidas oma käesoleva aasta taktikalise õppuse pühapäeval, 16. septembril k. a., Pääsküla rajoonis. Kui varem aastail sellased malevkonna taktikalised õppused olid kahepoolsed rühma ja kompanii taktikalised õppused, siis käesoleva aasta õppuste eesmärk oli jao ettevalmistus ja õppused olid iseseisvad jaoõppused — iga jagu tegutses iseseisvalt, pühendades seega kogu tähelepanu jaopealiku ja jao ettevalmistusele. On ju praeguses lahingutegevuses jao tegevus see vundament, millele on rajatud lahing, ja jao väljaõpe — väljaõppe alus. Haruldaselt ilus sügisilm soodustas täieliselt õppuse läbiviimist. Õppuse pearõhk oli suunatud sellele, et jaopealik oma üksust „hoiaks käes“, oma tahte teostaks, jagu osavasti maastikku kasutaks, moondaks ja edasi liiguks, samuti et iga mees oma ülesannet teaks ja seda oskaks täita.

Õppuse edukamaks läbiviimiseks pidas malevkonna pealik reedel, 14. septembril, teoreetilise loengu kaitse- ja pealetungilahingust, milles kokkuvõtlikult, kuid väga huvitavalt, vastavate skeemide abil ja näidetega maailma- ja vabadussõjast selgitati jalaväe pealetungi- ja kaitselahingut, alates jaost ja lõpetades pataljoniga. Eriti rõhutas referent tule ja liikumise koostööd. Tuleb ette nähtusi, et kogu jagu tormab korraga edasi ka pidevaima vaenlase tule all või et kogu jagu seisab korraga paigal ja tulistab. Niisugune tegevus ei ole õige pealetungilahingus. Praeguse aja lahingus on tuli sedavõrd hästi organiseeritud, et ilma oma tulega teed rajamata edasi liikuda ei saa. Pealetung on õieti tule ja liikumise kombineerimine. Sellega tuleb hakata peale juba kõige vähemates üksustes, nagu jaos ja pooljaos. Ükski mees ei tungi edasi enne kui ta liikumise toetuseks on organiseeritud vajaline tuletoetus. Organiseeritud vaenlase automaatrelvade tule all edasilikumine, ilma et pealetungija relvad nende tuld maha suruksid või lämmataksid, toob pealetungijale suuri kaotusi ja vähendab võiduedu. Jaopealiku juhtimine ja tegevus selle juures omab väga olulist tähtsust. Jaoõppuse eesmärk on süvendada jaopealiku oskusi jao juhtimises lähenemisel, kallaletungil ja rünnakul ning jao kaitsele asumisel; harjutada neid arvestama

vastase srtv. ja jalaväe automaattuld, kasutama maastikku ja osavasti varjuma.

Referaadis toodi esile need pahed, mis tikuvad õppustel ja lahingutegevuses tulema esile, pöördi neile tähelepanu, et eeloleval õppusel need hoida ära.

Õppuse läbiviimise koht oli Pääsküla vangilaagri ja kõrtsi vaheline maa-ala, raudteest lääne pool; lähtekoht — Pääsküla jaam.

Enne õppuse läbiviimist oli õppuse lähtekohal üksuse „kättevõtmiseks“ lühike rividriil. Paar korda „parem pool“, „ümberpöörd“, „valvel“ ja lühike, vieminutiline, riviõppus meeste elustamiseks aitasid palju üksuse ühteliitmiseks. See oli uudis, mis vajab elluviimist kõigi õppuste läbiviimisel. Lühike rividriil distsiplineerib malevlasi, teeb neid tähelepanelikuks, kaotab lodevuse, ja pealik asub seega „pealiku kohal“.

Õppusteks üldülesanne oli antud kogu rühmale nii kaitsele kui ka pealetungil ühine, kuid igale jaole oli eraldatud oma ülesanne, nii et jagude tegevuses omavahelist siduvust ei olnud ja oli võimaldatud iseseisev tegevus.

Maastik õppusteks oli väga õpetlik — lähenemiseks kinnine võsastik, siis üleminek Pääsküla jõest, kallaletungi lähtealuse valik ja lähtealuseks kuiv põllumaa, edasi kallaletung läbi kartulipõllu, kus oli vaja otsida laskekohad ja varje tule all liikumiseks.

Iga jao juures oli kogenud pealik-vahekohtunik, kes pani tähele kõik vead jao tegevuses.

Õppust jälgima oli tulnud ka uus Tallinna maleva pealik major Lints. Vaheajal rivistati malevkond, malevkonna pealik esitas malevkonna uuele pealikule. Major Lints pidas lühikese kõne, tervitades malevkonda ja soovides edu ja jõudu ka edaspidises töös. Seejärel Põhja malevkonna naisjaoskonna liikmed pakkusid lõunasöögiks hästi maittsvalt valmistatud kapsasuppi.

Pärast lõunasööki jätkati õppust, kuid nüüd olid osad ümberpöörduvad: kes varem olid kaitsele — need tungisid nüüd peale, ja teised asusid kaitsele. Õppuse lõppedes malevkonna pealik tänas kõiki õppusest osavõtjaid hästi kordaläinud õppuse eest, tuletades meele jaopealikele jao juhtimist ja jaole jao tegevust, mis suurematel õppustel on puudulik ja mida ei saa nii esile tuua. Naisjaoskonnale hüüti neljakordne vägev kaitsele „elagu“ maittsvalt valmistatud kapsasupi eest, ja seejärel malevkond marssis raudteejaama, et sõita tagasi Tallinna. Vaatamata päevasele pingutusele oli meeoleolu kõigil ülev ja valitses täieline rahulolu tehtud tööst.

Õppuse ajal võis juba märgata pealike energilisi korraldusi ja käsked. Oli kuulda käsklusi tulejuhtimiseks ja üksuse edasilikumiseks. On vaja pealikul veel rohkem usku ja iseteadvust oma võimeisse, rohkem sõjamehelikke, selgeid käsked ja rohkem kindlust oma üksuse juhtimises. Käesolev õppus aitas märksa jao väljaõpet tõsta. Soovitav oleks, et ka teistes üksustes sellaseid õppusi korraldataks. Vähemate üksuste sõjalise ettevalmistuse tõstmiseks on sest suur kasu, pealegi pakuvad äsjajilmunud õppemäärused selleks palju juhiseid.

V-la.

Ähki vedur viis pika vagunite rea sumedasse sügisöösse. Vedurivile löikas õhku nagu röövlihoik mägedes; roobaste paari kohal heljus tuliliblikaina sädemete uht.

Mehed vagunis lasksid laulu lahti:

Kui sultan seda kuulda sai,
et vene vägi Doonau jõel,
siis Osman-paša läkitas,
kes vene mehi takistas.

Künka Kustas, tugev taat kui teras, kuulas laulu ja ütles: „Teie, lapsukesed, laulate, aga mina mees olen Türgi sõjas käinud“.

Künka taat oli vanimaid kaitseliitlasi mitte üksis vagunis, vaid kindlasti kogu Eestis. Käisime peale nagu üks mees, et taat jutustagu mõni naljalugu Türgi sõjast.

„Ah naljalugu,“ algas taat, „nalja põlnd seal ollagi! Nüüd müdistame manöövri masinaga, siis tuli kõmpida üha jala. Viiskümmend versta marssisime päevas maha.“

„Kas sa, taat, Plevna all ka käisid?“

„Ah Plevna all? Miks ei käinud! Mina olin esimene mees, kes tormiredeli pani Plevna peakindluse müüri veerele. Kindral ütles: „Valei naverk!“ Mina kohe kribinal-krabinal kartsast kaudu üles, ise karjün ühtesoodu hurraa ja hurraa!“

Kus türklased kukkusid siis mulle tuld ja vett kaela kupaatama, ikka plauh ja plauh! Sellest oli hea, et enne andsid tuld ja pärast vett, ei mul põlnd häda midagi. Kindral karjus ält: „Pirjot!...“ Mina kõksti juba müüri äärel, teised takka järele. Hüppasin ühele pakule türklasele kaksiti kaela. Türklane pistis lõugama, ikka: „Allah — illah, allah, illah“ ja traavis keset kindlust nagu hull, mina ikka kukil. Eks ma teinud siis ka omakord vägevast sõjakisa ja varsti oli see pesa türklasist tühi.

Kindral ütles „karašoo!“ ja pani mulle risti rinda.“

Kaitseliitlased hüüdsid Plevna kangelasele kooris elagu ja uuesti jätkati vana sõjalaulu:

Skobelev siis tegi tööd
Konstantinoopolis päevad-ööd.

*

Ojamaa Jaan jutustas põrutavaid lugusid Vene-Jaapani sõjast. Tähendatud sõja mälestusmärgina oli tal suur arm vasemal kulmul.

„Kes sulle selle lahmaka vastu kulmu koputas?“ küsis noor kaitseliitlane. Jaan süütas enne piibu, siis vastas: „Selle sain siis, kui võtsime jaapani mereväe Laiujongis vangi.“

„Aga seal oli ju puha maavägede lahing?“ kahtles noor kaitseliitlane. Jaan tegi kole kurja näo.

„Sina, poisu, ära tule selget asja seletama! Kui ma ütlen Laiujongi laht, siis on see nii. Lõime vaenlase laevastiku lömmi ja asi tahe. Ajasime neid mudilasi taga kuni Mukdeni alla välja. Kerisin siis ühel valgekoivalisel putukal kraest kinni ja ütlesin selges eesti keeles: „Seisa paigal, sa päikesepoeg, viin su elusalt polkovniku palge ette, küll see sind pressib ja pinnitab!“

Jaapanlane pudistab mulle vastu: „Joshiva, boshiva ojama togo.“

Kus mul kargas hing täis. Kähvasin: „Keda sa, kurat, sõimad? Kes on togu? Ja kes sulle, sitikale, ütles, et ma olen Ojamaa noorperemees?“

Raputasin jaapanlast nagu takukoonalt, tal oli aga mingi löögiriist käepärast. Eks sähvas mulle plaksti vastu silmi ja kadus.“

*

Murdmäe Mihkel jutustas maailmasõja-lugusid. Keegi tegi ettepaneku: „Räägi Kerenski naispataljoni pealetungist!“

„Nojah, see oli siis, kui korrapärasest sõjast polnud enam juttugi. Venelased vennastusid sakslastega ja pidasid miitinguid. Sakslased viisid oma väed lääne-

rindele, meie vastu seisis vaid hõre ahelik mõne kuulipildujaga. Siis saadeti liinile see memmede-parv. Täissöödetud tantad, kes marssisid puusi õõtsutades, mütsid viltu peas. Lõid peeglitükid kaeviku seinale, tegid tualetti ja kõõrutasid laulu: „Vnis po matuške po Volge“.

Venelased vaatasid ja irvitasid: „Krõbedaks läheb see sõda! Võib tulla kohutav täägivõitlus.“

Siis ühel ilusal päeval algas rünnak. Naised paterdasid heleda kisaga sakslaste kaevikute poole. Mõni paugutas püssigi. Siis kõlas aga sakslaste kaevikutat-tat-taa! Kuulipilduja häälitsetes. Oh sa mu meie, kuidas siis naispere pistis tuldud teed tagasi... Kisa ja kiljumist oli enam kui Lutika Viuu pulmas.

Õhtul vaatame, jooksukraavi veerel pole muud kui saapad. „Memmedel ehmatuse pärast vististi sussid püsti,“ räägivad venelased. Lähemal vaatlusel selgus aga midagi muud. Naispataljon oli pistnud säärikud orgi otsa — kuivama.“

Vagunis ei leidu meest, kes poleks võtnud osa vabadussõjast. Neid jutte ja mälestusi, mida kõik saab kuulda sellest viimasest heitlusest... Kooli Kaarel jutustab:

„Meil oli mehi vähe, tegemist aga mitmel rindel. Puhkusest polnud juttugi. Kord saabusime N. mõisa. Neli kuni viis päeva oli oldud uneta, kehad koledesti heledad. Ja väsimus... Te teate, kui sõjamees räägib väsimusest, siis on see ka väsimus selle sõna tõelises mõttes. Kihutasime siis supikatla keema. Aga ainult paar lusikatäit sain suppi võtta, siis kukkus lusik käest ja ma uinusin. Mingisugune ränk prahvak äratas mu. Sein purustatud, laest sajab krohvi. Väljas põrgumürin. Ajan end istukile, vaatan, tuba tühi. Meie meestest pole jälgegi. Aknast näen aga, et punaste ahelikud tormavad üle põllu mõisa sihis. Ei nüüd olnud enam aega viita. Sibasin tulise jalu mõisast välja. Haake tehes pääsin järelelastud kuulide eest ja jõudsin varsti omadele järele, kes olid taandunud uutele seisukohtadele.“

„Miks te, kuramused, mind ei äratanud?“ pragan sõjaseltsilistega. Nemad vastu:

„Tegime sulle tuupi. Tõtsime püstigi, aga langeid ikka jälle põrandale nagu jahukott. Arvasime, et oled surnud.“

Jah, raske on sõjamehe uni.

Nüüd kõneleb malevkonna pealik:

„Kõikide generatsioonide esindajad on siin koos. Nagu kuulsime, on eestlane sõdinud Doonau ääres, Kauge-Idas, Karpaatides ja Narva all. Vanaisad, isad, pojad ja pojapojad on kannud relva. Ajalugu ei ole tehtud meieia. Praegu on jällegi sõda lahti, seekord küll ainult manööver. Vanad sõjaveteraanid saavad kord jälle haista püssirohtu ja kuulda kahurite kõminat. Noored malevlased tutvuvad sõjalise olukorraga. See on tarviline kodukaitse kindlustamise mõttes.“

Me tormame Tapale ja kihutame Kadrina kanti, sest sinised suruvad peale. Oleme mehed ka manööveris!“

Varsti peatubki öine rong. Malevlased väljuvad vagunnist. Kuuldub käsklusi ja relvade kõlksatusi. Kaugelt on kuulda aga kahurite mürinat, kuulipildujad tatabavad oma teraslaulu.

„Nüüd on sõjas seda mürinat ja praginat,“ räägib Künka taat. „Me Türgis tegime puhta töö peamiselt täägiga.“

„Tuttav muusika!“ rõõmutseb Ojamaa Jaan ja Murdmäe Mihkel lisab:

„Ajab inimese hinge kohe erksaks!“

„Kui meie kaheksateistkümnendal aastal läksime sõtta...“ algab keegi. Kõrval teel kuuldub aga kabjaplaginat. Ratsarühm kihutab mööda. Sügisöö pimedus haarab väledaid hobuseid sirgete ratsanikega. Haljad mõõgad vaid välguvad. Metsade tagant kergib valgus-rakett nagu oleks keegi vastu taevast lasknud tulinoole. Kahuripauk kõmahtub ja üle kingu ronib urisedes tank. Suurmanööver areneb täies hoos. Nagu meil alati, on mehed innukalt oma kohtadel. Ja ega naisedki jää neist maha. Neile on leitud meie kodukaitstes kohaseid ülesandeid.“

Järgmine „Kaitse Kodu!“ number ilmub 19. oktoobril s. a.

„Kaitse Kodu!“ 9. aastapäeva

numbrina.

**NARVA KALEVI
MANUFAKTUUR**

ENDINE PARUN A. L. STIEGLITZI

KALEVIVABRIK

ASUTATUD 1846. A. NARVAS.

Suurmüük ja ladu Tallinnas, Jaani t. 11,

telefonid 446-36 ja 446-38.

Kauplus: Narvas, kalevivabriku juures,
tel. 26. Avatud äripäevil kl. 9–12 ja 14–17

Valmistab kõrges headuses, maitserikkais, moodsais
mustreis ja värvides puhtvillaseid meeste- ja naisterahva
palitu- ja mantliriideid, ülikonnariideid, fraki- ja smo-
kingiriideid, naister. kostüümiriideid, kaitsevael. ja
kaitseliitlaste riideid,
kooliõpilaste kalevit j. n. e.

Kõik kangad kannavad vabriku märki, mida ostmise juures tähele panna!

Iga tõsine isamaalane ostab ainult kodumaal valmistatud kaupa, vähendab seega tööpuudust ja hoiab ära valuuta väljavoolu välismaale.
